БУРЯАД ОРОНОЙ ТҮРҮҮ ХОНИШОДТО АЛДАР СОЛО!

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

48-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 197 (13513) | 1971 оной августын 21, суббото | Сэн 2 мүнгэн

Мүнөөдэр Улаан-Үдэ хотодо республикын түрүү хонишодой—1971 ондо 100 хонин бүриһөө 100 ба 100 гаран хурьга абажа түлжүүлэгшэдэй зүблөөн нээгдэбэ.

Цыремпилова Гомбо-Сурун Гончиковна — Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой ахалагша хонишон, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат.

ЗУУТАНҺАА ЖЭШЭЭ АБАЯ

Хурьгадые эхэһээнь һалгааха, хониной нооһо хайшалха, отарануудые шэнээр бүридхэхэ шухала хүдэлмэри хаа хаанагүй захадаа хонин ажалай жэл дүүрэбэ. Хонишодой социалис мүрысөөнэй дүн ажахы, аймаг бүхэндэ согсологдожо, саашанхи зорилго, уялганууда тодорхойлно.

Мүнөөдэр республикымнай ниислэл хотодо Буряад ороной суута хонишод, зуун хонин бүриһөө зуу, зуу гаран хурьга түлжүүлэгшэд зүблөөндэ сугларба. Эндэ тэдэнэр хэһэн хүдэлмэреэ дүнгэжэ хаража, ажалайнгаа һайн, муу талые шэнжэлжэ, юһэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ—1972 ондо бэелүүлхэ зорилгонууд тухай хэлсэхэ байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хонин бүриһөө хурьга томо болгодог хонишодой бригаданууд олошоржо байһаниинь һайшаалтай. Ленинскэ юбилейн жэлдэ хонишодой 172 бригада зуун хонин бүриһөө 100—100-һаа дээшэ хурьга түлжүүлһэн байгаа. Энэ жэлдэ зуутанай тоо улам олошоржо, 177-до хүрэбэ.

Түл олоор абадаг түрүү хонишодоороо Зэдын аймагай ажахынууд урдынхидаал адли эрхимлэжэ ябана. Байгша ондо тус аймагай 34 бригада зуун хонин бүриһөө зуу, зууһаа дээшэ хурьга томо болгоо байна. Эндэхи Борьёогой совхоз, «Коммунизм» колхоз илангаяа шалгарна. Борьёогой совхоздо 15 бригада, «Коммунизм» колхоздо 12 бригада зуутанай тоодо оронхой.

«Коммунизм» колхозой ахалагша хонишод Сурун Жимбеевна Доржиева, Николай Чойдорович Гомбоев, Гомбо-Сурун Гончиковна Цыремпилова урда жэлнүүдтээл адли һайн амжалтануудые туйлаба. Тэдэнэр зуун хонин бүриһөө 133—130—129 хурьга түлжүүлжэ, Буряад орон дотороо түрүү һуури эзэлээ.

Үнгэрһэн 5—6 жэлэй туршада алгадгүй хонин бүриһөө хурьгые зуугаар томо болгодог дүршэл, шадабари ехэтэй хонишод бүри олон болоо. Тэдэнэрэй дунда Борьёогой совхозой Гасарун Рабдаев, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Бутыт Банзаракцаева, Ивалгын ОПХ-гай Егнин Бадмаев, Бэшүүрэй аймагай «Родина» колхозой Дмитрий Сидоров, Хяагтын аймагай Мөөрөөшын совхозой Бадмацу Тодорхоева, Хэжэнгын совхозой Шойен Намжилов, Хориин аймагай Анаагай совхозой Ойдоп Тагаров, Загарайн аймагай Эрхирэгэй совхозой Иннокентий Евсюков, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Ольга Сангадиева, Хурамхаанай аймагай Гааргын совхозой Цыбикжап Бадмаева болон бусад ороно.

Халэһэн үгэдөө хүрэжэ, абаһан уялгаяа үлүүлэн дүүргэһэн эдэ хонишод-зуутанда—алдар соло! Эдэ габьяата хонишодһоо жэшээ абажа, тэдэнэрэй баян дүй дүршэлые анхаралтайгаар шудалжа, ажал дээрээ хэрэглэхэ гээшэ республикымнай бүхы хонишодой, зооветеринарна мэргэжэлтэдэй мүнөөдэрэй шухала хэрэг мүн.

Эдэ түрүүшүүл ямар аргаар нимэ ехэ амжалта туйланаб? Нэн түрүүн тэдэнэр отарынгаа бүхы хонидые үрэжүүлхэ сагһаань эхилэн хурьгалтарнь, тобир тарган байлгажа шадана. Түрүүшүүл хоёрдохёор, зунгүй оролдосотойгоор бэлшээнэ, тэжээлыень шадабаритайгаар хубаарилан үгэнэ, уһаар, минеральна бодосуудаар дутаагүй. Хоёрдохёор, тэдэнэр эхэ хонидойнгоо эгээн тарган байха сагые таарамжалсажа, искусственна аргаар өөһэдөө үрэжүүлээд, хээлитэй хонидоо нарин һайнаар харууһална.

Гурбадахяар, түрүү хонишод абаһан хурьгадаа зүбөөр эдеэлүүлжэ, харууһалжа, нэгэшье толгой үхэл гарзада оруулдаггүй байна бшуу.

Гэбэшье юрэнхы дээрээ республика дотор хонидые үдхэхэ, нооһо, хониной мяха ехээр абаха хэрэг мүнөөдэрэй эрилтые хангажа шадахагүй. Һүүлэй мэдээгээр колхоз, совхозуудай зуун хонин бүриһөө дунда зэргэ 74 хурьгад томо болгогдожо байнхай. Илангаяа Баргажанай, Мухар-Шэбэрэй, Хэжэнгын, Яруунын аймагуудай олонхи ажахынуудта хонид олоороо һубайруулагдана, хурьгад үхэл гарзада оруулагдана.

Зуун хониной нооһо абаха, гүрэндэ худалдаха түсэб республика дотор дүүргэгдээгүй байһаар. Хонин бүриһөө 2,7 килограмм нооһо хайшалагдаа гэхэ гү, али энэнь нёдондонойхиһоо доогуур болоно. Нооһо худалдаха түсэб Бэшүүрэй, Хориин, Мухар-Шэбэрэй, Зэдын аймагуудта хангалтагүйгөөр дүүргэгдэнэ.

Эдэ бүгэдэ юун дээрэһээ болоноб, яахадаа түл түрэсэ үсөөн, нооһо бага абтанаб? Энэ гээгдэлһээ бүхы республикаараа гарахын тула юу хэхэ хэрэгтэйб? Эдэ асуудалнуудта мүнөөдэр хонишодой зүблөөндэ хабаадагшад харюу үгэхэ ушартай.

Мүнөө үедэ хонин ажал хүгжөөхэ талаар республика дотор бии олон арга боломжонууд хүсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй. Искусственна үрэжүүлгын муугаар эмхидхэгдэһэнэй, хонидоо зунай, намарай сагта бэлшээн тарагалуулжа шадаагүй, мүн абаһан хурьгадаа үхэл гарзада оруулһан дээрэһээ хонишодой олохон бригаданууд түл абаха түсэбөө дүүргэнэгүй. Мүн хонидой харууһалга, эдеэлүүлгын эмхидхэлгэ хангалтагүй байһан ушарһаа, тэрэшэлэн хонидой үүлтэр сайжаруулха, нооһо хайшалха хүдэлмэриин гуримшуулагдаагүй дээрэһээ нооһо абаха түсэб дүүргэгдэнэгүй ха юм.

Олон хонидто үбэлэй зохид байра түхеэрхэ хэрэгтэ дутагдал олон. Хяагтын аймагай Погранична совхоздо хонидой түхэреэн хашаануудые, һүрэгүүдээ һайнаар үбэлжүүлжэ байгаашье һаань, тэдэнэрэй дүршэл халан абтаагүй байһаар.

Хонидые үбһэ, зеленко, һолоомо, таряа талханай зүйлөөр хүсэд хангаха, тэжээлынь уридшалан жэжэлжэ хонидто үгэхэ талаар Борьёогой совхозой хонишод нилээд амжалтатай. Теэд энэ түрүү арга бусад ажахынуудта үргэнөөр хэрэглэгдэнэгүй. Мүн олон ажахынууд хонидто силос, силос болгон дарагдаһан оороһо таряа үгэжэ, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлһэн баримтанууд али олон. Гэбэшье тэрэ хаа хаанагүй дэмжэгдэнэгүй.

Эдэ бүхы дутагдалнуудаа дары усадхажа, шэнэ табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан зорилгонуудаа бодомжотойгоор, урагшаа алхамтайгаар дүүргэхэ гээшэ мүнөөдэрэй дайшалхы хэрэг мүн. Юһэдэхи табан жэлдэ республикымнай ажахынууд хонидой нооһо абалгаа 25 процентээр, хониной мяха абалгаяа 1,5 дахин дээшэлүүлхэ хараатай. Энэмнай хүндэтэй, харюусалгатай хэрэг мүн. Хонин ажал хүн бүхэн даалгагдаһан ажалдаа харюусалга, шадабаритайгаар хандаха, абаһан уялгаяа, хараалһан түсэбөө заабол дүүргэхэ гэжэ оролдохо уялгатай.

Мүнөө үедэ республикын ажахынуудта хонид үрэжүүлэгдэжэ байна. Энэ шухала хүдэлмэрие эмхитэйгээр ябуулха, хонидоо тарагалуулжа үрэжүүлхэ гээшэ тон шухала эрилтэ мүн.

Түрүү хонишод—зуутанай хүдэлмэриин онол аргые, хонин үсхэбэрилгөөр эрхимлэжэ ябаһан ажахынуудай амжалтануудые бүхы хонишодой, бүхы колхоз, совхозуудай шадабари болгохо талаар аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд бүхы хэмжээнуудые бэелүүлхэ уялгатай. Тиигэжэ 1972 ондо хонин бүриһөө хурьга түлжүүлхэ, нооһо ехээр хайшалжа абаха зорилгонууд шиидхэгдэхэ байна. Энэмнай КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэридэ бодото харюу болохо бшуу.

КПСС-эй Буряадай обкомой ээлжээтэ пленум тухай

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Үсэгэлдэр, 1971 оной августын 20-до, КПСС-эй Буряадай обкомой хоёрдохи пленум боложо, «КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор хүдөө ажахые үргэлжэдэнь оньһожоруулгые түргэдхэхэ, һайжаруулагдаһан бэлшээринүүдые бии болгохо хэмжээнүүд тухай» асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Пленум дээрэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоев** элидхэл хээ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ КПСС-эй Захааминай райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. Б. Михеев**, КПСС-эй Кабанскын райкомой нэгэдэхи секретарь **В. И. Титов**, КПСС-эй Сэлэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь **В. С. Раднаев**, республикын хүдөө ажахын министрэй орлогшо **А. М. Берещинов**, ЛВРЗ-гэй начальник **А. С. Асеев**, Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **Н. Н. Щербаков**, республикын милиораци ба уһанай ажахын министр **В. Г. Большаков**, Бэшүүрэй аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ **Б. Н. Санжиев**, «Сельхозтехникын» республиканска нэгэдэлые эрхилэгшэ **С. Г. Довгань**, «Бурятцелинстрой» трестые эрхилэгшэ **П. Г. Мизилин**, «Сельхозтехника» нэгэдэлэй Мухар-Шэбэрэй отделениие эрхилэгшэ **В. Ф. Железняков**, «Бурятэнергын» главна инженер **Г. О. Борисов** гэгшэд хабаадаба.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар КПСС-эй обкомой пленум дэлгэрэнгы тогтоол баталан абаа.

АЖАЛААР ОЛДОҺОН ДҮРШЭЛ

Тэрэ гэһээр гурбан жэл үнгэршэбэ. Нэгэтэ Семен Полоновые колхозой правленидэ түргэн ерэхэ гэжэ дуудаба ха. «Юрэдөө ямар шухала хэрэг болоод, намайе ерэхэ гүүлэбэб? Һү багаар һаанаг гэхэеэ һанаа юм аабы. Теэд манай фермэ колхоз соогоо тиимэшье муу ябанагүй ха юм» гэжэ тэрэ ухаандаа гайхана.

Фермые даагшаар хэдэн жэлдэ хүдэлхэдөө, али олон иимэрхүү юумэ дуулаһан хадаа тиигэжэ һанаханьшье буруу бэшэ байгаа.

— Аа, Семен Осипович, ерэбэ гүш? Эндэ шам тухай хөөрэлдэжэ байгаабди. Һайн нооһотой, түрүүшынгээ жэл түрэхэ зуһагуудай шэнэ отара эмхидхэхэмнай. Тэрэ отарые тушаажа абаа һаашни яаха юм?—гэжэ колхозой түрүүлэгшэ И. Р. Агафонов абаһаар ушараа сэхэ руунь лэ хэлэбэ.

— Үгы, теэд битнай һаалиин фермые даагаа болодог хүн гээшэ бэзэб. Хэрбээ энэ ажалдаа таарамагүй гээ һаа, болюулхадатнай танай дуран,—гэжэ Семен Полонов бага гомдоһон янзатай байба.

— Юундэ тиигэжэ һананаш? Муугаар хүдэлнэ гээд, шамайе хонишон болгохо гэнэ бэшэбди. Фермые даагшаар хүдэлхэ хүниие олохонь бараг, харин шадамар бэрхэ хонишон бэлээр олдохогүй байнал,—гэжэ түрүүлэгшэнь өйлгуулна.

Сагайшье ошохонь түргэн даа. Жэлэй дүрбэн сагта ажаллаһаар байтарнь, мэдээгүйдэ гурбан жэл үнгэршэбэ. Семен Полонов түрүүшынгээ жэлдэ хэды оролдобошье, шэнэ түрэһэн зуһаг хонидһоо тиимэшье олон хурьга абажа бирабагүй. Зуун эхэ хонин бүриһөө 82 хурьга түлжүүлээ.

Түрүүшээр дүй дүршэл багатай байжа, илангаяа үбэлдөө түл абалгын үедэ тухашарха, тулгардахашье саг болоо. Гэбэшье «эрдэни шулуун элэхэ бүреэ үнгэ орохо, эрэ хүн ябаха бүреэ ухаа орохо» гэжэ арад зон дэмы хэлсэдэггүй ааб даа. Семеншье түрүүшын бэрхэшээлһээ тунхаряагүй, үнэн нэтэрүүгээр оролдожо, уданшьегүй нилээд шадамар бэрхэ хонишон болоо. Байгша ондо «Родина» колхозойнгоо бүхы хонишод сооһоо гансаараа зуун эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга түлжүүлээ.

— Семен Полонов ямаршье ажал хэхэдээ тэрэнэйнгээ нэгэ захада заатагүй гаража, һанаһан зориһон юумэеэ хүсэлдүүлжэл һаладаг хүн юм. Тиимэл бүхы юумэндээ оролдосотой хадань лэ, бидэ һайн нооһотой эхэ хонидой отарые найдажа даалгаа ха юмбибди,—гэжэ колхозой парткомой секретарь нүхэр Ключерев хэлээ һэн.

— Колхозой правлениин хонишон болгоһондонь гомдодоггүйб. Намда энээнһээ ондоо ажал оройдоошье хэрэггүй шэнги болошоо агша. Энээндээ дадаа, башараа хүн бэзэб. Юрэдөө, хүн гээшэ хэһэн ажалайнгаа үрэ дүнгые тобойсо хаража байхадаа улам урматай хүдэлдэг байна,—гэжэ Семен Осипович мүнөө хэлэдэг юм.

Нээрээшье, ажалайнь үрэ дүн яһала тобойжо гараал даа. Байгша ондо хонишон нүхэр Полонов хаража байһан 620 эхэ хонидоо хоёр дахин олон болгобо бшуу. Мүн хонин бүриһөө дунда зэргээр 3,5 килограмм нооһо хайшалаа гэхэ гү, али нооһо абаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ, ажахыдаа ехэ олзо оруулаа.

Энээхэн түрүүшынгээ амжалтада урмашан зоригжожо, ахалагша хонишон Семён Полонов мүнөө жэлдэ бүришье оролдосотойгоор ажаллажа байна. Хурьгадаа хабар хаһа саг соонь эхэһээнь һалгаагаад, өөрынгөө туһалагша Сергей Андреевтэй хоюулан хонидоо оролдосотой һайнаар адуулаад, хүсэ шадал гүйсэд абхуулха гэжэ бүхы дүршэл шадабаряа гарган ажаллаа.

— Би урдань хонидые адуулхань барагтай ааб даа, тала руу туужархёод, тэдэнэйнгээ таража үгы болошохогүйн тула бага эрьен тойрон байгаал һаа болоо бэзэ гэжэ һанагша бэлэйб. Үнэндөө тэрэмнай даншье тиимэ бэлэн бэшэ байшоо. Хонидые зүбөөр адуулха гээшэ баһал шадабариин хүсэн байна гэжэ ойлгодог болооб. Бидэ зундаа хонин һүрэгөө үглөөгүүр нара гарахаһаа урда бэлшээри гаргаад, түрүүн хада гүбээгэй үбэр талада шүүдэр багатайшаг ногоондо адуулнабди. Наранай халуу шатажа эхилхэдэ, доро голдо оруулжа бэлшээхэдэ, хонид шүүдэртэй ногоо амтархан эдинэ, мүн доро газарта һэрюуншье байна ха юм.

Тиигээдшье манай энэ Шаазгай нютагта ехэнхи газарынь хахалагданхай, таряан, кукуруза, куузику таригданхай аад, хонидой бэлшээри уйтаншаг, ехэнхидээл хада гүбээгээр хонидоо адуулдаг гээшэбди,—гэжэ Семен Осипович хөөрэнэ.

Хэдэн жэлэй саада тээ «Родина» колхозой хонишод хабаршаг тээ гол түлэб март, апрель соо хурьгалуулдаг һэн. Тиигээд бүхы талаһаань хэлсэжэ үзөөд, колхозой бэрхэ хонишод Семен Полонов, Леонид Бондарев, Сергей Максимов гэгшэд түрүүлэн хонидоо үбэл эртэ хурьгалуулдаг болохо гэжэ шиидээ юм.

— Манай колхоздо хонидые үбэл түрүүлхэдэ алишье талаараа таатай. Үбһэ тэжээл, илангаяа талха тарянай зүйл, хонидто элбэгээр эдюулэгдэнэ, дулаан, һайн байрашье бии. Үбэлэй шанга хүйтэн соогуур түл абахада бэрхэтэйхэншье һаа, харин хабарай хагсууда хурьгаднай томо болошонхой байна, мүн тэдэниие зун эртэ эхэһээнь һалгаажа адуулхада һайн байна,—гэжэ нүхэр Полонов хэлэнэ.

Тиимэһээ мүнөөшье жэлдэ Семен Осипович олонхинь январь соо хурьгалуулхын тула зундаа һайнаар адуулжа таргалуулаад, августын эхеэр искусственна аргаар үрэжүүлжэ захалаа. Мүнөө бүхы 620 хонидойнгоо тэн хахадые ороондо оруулаад байна. Искусственна үрэжүүлгые сентябрь 1 болотор дүүргэхэ юм.

Оролдосотой хонишон Семен Полонов юһэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлые һайнаар эхилээд, туйлаһан амжалтаяа улам арьбадхахын түлөө тэмсэнэ.

М. НАМЖИЛОВ.
Хяагтын аймаг.

Бадмаев Егнин Цыбикович — Улаан-Үдын аймагай Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахын ахалагша хонишон.

Банзаракцаева Бутыд Гармажаповна — Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон.

Юмчинов Николай Цыбикович — Захааминай аймагай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой хонишон.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПАЛАТАНУУДАЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИССИНУУДТА

Хүдөөгэй зоной бэеын элүүр тухай оролдолго

СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй элүүрые хамгаалгын ба социальна хангалгын талаар комиссинуудай хамтын заседани августын 19-дэ Кремль соо болоо. Хүдөөгэй зондо медицинскэ туһаламжа үзүүлэлгын ямараар эмхидхэгдэһэн, энэ туһаламжые саашадань бүри һайжаруулхын тулада юу хэхэ шухала байһан тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдээ.

Депутадуудай бэлэдхэлэй бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэ депутат Н. Н. Блохин, СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министр, депутат Б. В. Петровский заседани дээрэ элидхэлнүүдые хээ.

Хүн зоной бэеын элүүрые хамгаалха ба бэхижүүлхэ тухай Коммунис парти, Совет правительство саг үргэлжын анхарал оролдолго гаргана гээд элидхэлнүүд соо тэмдэглэгдээ. Элүүрые хамгаалгын талаар шэнэ табан жэлдэ дүүргэгдэхэ угаа ехэ зорилгонууд КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдээр тодорхойлогдоо.

Тусхайлбал, хүдөөгэй зониие медицинскэ талаар хангалгын хэмжээе городой зониие хангалгатай адлирхуу болгогдохо байна. Хүдөө нютагуудта тусхай мэргэжэлэй ба мүн олон янзын үбшэ аргалдаг больницанууд, поликлиникэнүүд, диспансернүүд саашадаа баригдаха, медицинскэ туһаламжа үзүүлдэг станцинуудай, аптекэнүүдэй тоо олон болгогдохо. Хүдөөгэй зониие эм домоор, бусад шухала зүйлнүүдээр хангалга нилээд ехээр һайжаруулагдаха байна. Хүдөөгэй больницануудта шэнэ шэнэ түхеэрэлгэнүүд ба аппарадууд үгтэхэ.

Һүүлшын гурбан жэлэй турша соо ороной хүдөө тосхонуудта олон медицинскэ шэнэ эмхи зургаанууд, аптекэнүүд олоор баригдаа. Украина, Узбекистан, Казахстан, Молдави, Латви болон Киргизидэ тэдэниие барилга илангаяа амжалтатайгаар хэгдэһэн байна.

Санитарно - эпидемиологическа албануудые һайжаруулха, районно центрнүүдые түсэблэн барилгые гуримшуулха хэмжээнүүд абтадаг.

Тиихэтээ хамта хүдөөгэй зониие медицинскэ талаар хангалгада үшөөл дутуу дундануудай бии байһые элидхэлшэд, үгэ хэлэһэн депутадууд тэмдэглэһэн байна. Зарим союзна республиканудта медицинскэ албануудые нэгэ газарһаа хүтэлбэрилгэ ба томодхолго удаанаар бэелүүлэгдэнэ гэжэ тэмдэглэгдээ. Эмнэлгын эмхи зургаануудые олон болгохо холын хараата түсэбүүд зохёогдоогүй байһаар. Комиссинууд тодорхой һанамжа дурадхалнуудые баталан абаа. Тэдэниие бэелүүлгэ хүдөөгэй зониие медицинскэ талаар хангалгые нилээд ехээр һайжаруулха болоно.

(ТАСС).

МИНСКЭ ОБЛАСТЬДО ЛЕНИНЭЙ ОРДЕН БАРЮУЛАГДАБА

МИНСК. (ТАСС). Минскэ областиин туг дээрэ августын 19-дэ Ленинэй хоёрдохи орден толорбо. Энэ хадаа промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөхэ талаар наймадахи табан жэлэй түсэбэй даалгабаринуудые дүүргэлгэдэ ажалшадай туйлаһан ехэ амжалтануудай түлөө шагнал болоно.

Областьдо дээдэ хайра барюулгада зорюулагдажа, Белоруссиин КП-гэй обкомой ба ажалшадай депутадуудай областной Соведэй баярай заседани олониитын түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар Минскын Спортын ордон соо августын 19-дэ болоо.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. П. Кириленкые, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, Белоруссиин КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь П. М. Машеровые заседанида хабаадагшад халуунаар угтаа.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Политбюрогой состав хүндэлэлэй президиумдэ ехэ дэбжэлтэтэйгээр һунгагдаһан байна.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые уншаад, нүхэр А. П. Кириленко сугларагшадай нэрьемэ альга ташалган доро Ленинэй ордениие областиин тугта бүхэлэн зүүлгээ.

КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэг нэгэн дуугаар баталан абаа.

Цыденова Цыпилма Булатовна — Хэжэнгын аймагай «50 лет Октября» совхозой хонишон.

Тодорхоева Бадмацу Жалсарановна — Хяагтын аймагай Мөөрөөшын совхозой ахалагша хонишон.

Түрүү хонишодой дүршэл

ТҮХЭРЕЭН ХОТОН ТААТАЙ

Н. Ц. САНЖИЕВ. Хяагтын аймагай Погранична совхозой инженер-барилгашан

Республика дотороо хонин ажал хүгжөөхэ гол шухала асуудалнуудаар һанал бодолоо андалдаха тухай Буряадай хүдөө ажахын станциин эрдэмтэ И. Харжеев һонирхолтой статья «Буряад үнэн» газетэдэ бэшэһэн байна. Үнэхөөр манай республика нарин нооһото хони олоор үсхэбэрилхэ гол шэглэлтэй байбашье, энэ һалбаридамнай дутагдалнууд, шиидхэгдэхээр болоһон асуудал олон. Тиимэ асуудалнуудай нэгэниинь хонидой үбэлэй байра болоно.

Мүнөө дээрээ манай эндэхи байгаалиин, сагай уларилай эрхэ байдалда хонидоо ямар түхэлэй байрада үбэлжүүлхэдэ таатайб гэһэн асуудал эсэслэн шиидхэгдээгүй байһаар. Дээрэһээ эльгээгдэдэг типовой байрануудай проект олон дутагдалтай, барилгын материал ехэ ородог, үнэ сэн ехэтэй байха юм.

Тиимэһээ бидэнэр энэ талаар ухаан бодолоо гүйлгэжэ, 1969 оһоо совхоздоо хонидой түхэреэн хотонуудые барижа захалаа һэмди. Эдэ гурбан жэлэй туршада эхэ хонидые үбэлжүүлхэ түхэреэн 8 хотон, түлгэнүүдые байлгаха 5 иимэ байра бүтээгдээ. Мүнөөшье түхэреэн хотонууд баригдажа байна.

Түхэреэн хотонууд яахадаа һайн бэ гэхэдэ, тэрэ угаа дулаахан, һаруул, агаар сэбэртэй, хуурай байдаг. Эгээл иимэ байра хонидтомнай хэрэгтэй ха юм.

Юундэ дулаан байнаб гэхэдэ, юрын тэбхэр байрануудта орбол, хүйтэн агаартай дайралдадаг газаа ханань нилээд бага байна. Байрын тэг дунда эгээл дулаан. Үбэлэй 40 градус хүйтэндэ байра соохи дулааниинь 55 градусһаа доошо байдаггүй.

Түхэреэн байра углуу булангүй хадаа эхүүн агаар тородоггүй, хуу дээшээ дэгдэжэ, тэндэ хэгдэһэн нүхэнүүдээр гарашадаг. Тиимэһээ байра соо хододоо агаар сэбэр, хуурай байдаг.

Байрын эгээн һайн талань гэхэдэ, тэрээндэ барилгын хэрэгсэлнүүд бага орожо, үнэ сэнгынь нилээд хямда болоно. 600 гаран эхэ хонидой хурьгадтаяа зохидоор байха тэбхэр хотоной утань 92 метр, үргэниинь 12 метр байдаг. Дундуурнь гурбан хана хэгдэдэг. Тиигэжэ ханань бүхыдөө 232 метр ута. Зүгөөр эды шэнээн хони, хурьга багтааха түхэреэн хотоной тойроод байһан ханань бүхыдөө 100 метр юм. Тиигэжэ

гансахан ханада орохо материал 2,3 дахин бага хэрэглэгдэхэ болоно бшуу.

Эхэ хонидой байха түхэреэн байрань дундуураа (диаметр) 30—32 метр үргэнтэйгөөр баригдана. Байрын оройень тулахын, мүн түл абалгын үедэ хони, хурьгадай таһалгануудые торгохын тула 32 бахана хоёр дүхэриг болгон тодхогдоно.

Түхэреэн байрын зүүн, баруун, урда таладань тэргэ шэрэһэн тракторай орохо, гарахаар гурбан ехэ үүдэн хэгдэнэ. Байрын үбэр талын 10 үе ханада сонхонууд табигдана. Сонхотой талань 2 метр шахуу үндэртэй. Зүгөөр ара талынь 10 үе хана набтараар (1,7 метр үндэртэйгөөр), сонхогүйгөөр хэгдэнэ.

Байрын оройнь юрын тэбхэр типовой хотонуудтал адляар дулаалагдана. Түрүүн зузаан тёос дэбдигдэжэ, дээрэнь хуурай шлак адхагдаад, һүүлээрнь шифером хушагдана. Оройнь тэг дунда хайша хайшаа 4 метр хэмжээтэй үрхэ гаргагдажа, тэндэ шэлтэй сонхо табигдана. **(Фото дээрэ харагты).**

Һубай, түлгэ хонидой үбэлжэхэ иимэ байра барихада дундуурхи үргэниинь (диаметр) 20—22 метр болодог. Иимэ байрын ханада сонхо гаргагданагүй, харин гансал үрхэдөө сонхотой юм. Манай совхоздо иимэ байрые 4 хүн недели соо барижархидаг гээшэ. Барилгашадта орой 180 түхэриг түлэгдэнэ, 300 түхэригэй барилгын материал ородог. Энэ проектээр баригдаһан хотондо 1000 түлгэ үбэлжүүлжэ болохо.

Эхэ хонидые үбэлжүүлхэ томо хотон барихадашье гаргашань нилээд доогуур байха юм. Хэрбээ подрядна аргаар тэбхэр хотон барихада 27—28 мянган түхэриг гаргашалагдадаг байбал, түхэреэн хотон бүтээхэдэ миил 15 мянган түхэриг ошоно. Ондоогоор хэлэбэл, хуушан хоёр гонзогор байра бариха мүнгөөр 3 түхэреэн байра бүтээжэ болохо юм. Энэмнай мүнөө үедэ эгээн шухала, ажахынуудта айхабтар ашатай гээшэ.

Түхэреэн байра угаа багтаасатай, хонишодто холо ябаха хэрэггүй, малаа альган дээрээ мэтэ хараад байдаг. Байрын шалань 806 дүрбэлжэн метр болодог гэхэ гү, али эхэ хонин бүридэ 1,3 дүрбэлжэн метр хүртэнэ.

Иимэ байра соо хонидой нооһо хайшалха агрегадуудыешье тодхоходо зохид. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада түхэреэн нэгэ байрада 60 машинкатай томодхогдоһон агрегат тодхожо ажаллагдаа. Энэ ушарта хайшалагдаха хонид ханын захаархи таһалгада оруулагдадаг. Тэндэ 600—700 хонид багтадаг. Түрүүшын дүхэриг баханануудта хони хайшалха шала бэлдэгдэнэ, тиигээд хайшалагдаһан хони оруулха таһалга хэгдэнэ. Байрын тэг дунда нооһо шанараар, үнгэ зүһөөрни хэхэ кабинанууд, нооһо ябталха пресс, машинкануудай хутага хурсалха түхеэрэлгэнүүд тодхогдоно.

Түхэреэн байра соо ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулхада зохид гэжэ элишэлэгдээ. Жэшээнь, шэбхэ малтаха хүдэлмэрииие эндэ амарханаар, тракторай хүсөөр хэжэ болохо юм.

Манай совхоздо баригдаһан иимэ түхэреэн байрануудые харахаяа Хориин, Хэжэнгын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудһаа ерэһэн байна. Манай аймагай бүхы ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд энэ байра хараһан байха. Мүнөө үедэ иимэ байра бариха проект зохёогдожо, Хүдөө ажахын министерствэдэ тушаагданхай. Бүхы ажахынуудай энээгээр һонирхожо, саашадаа иимэ үнэ сэн багатай, хони харууһалхада зохид байрануудые бүтээхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

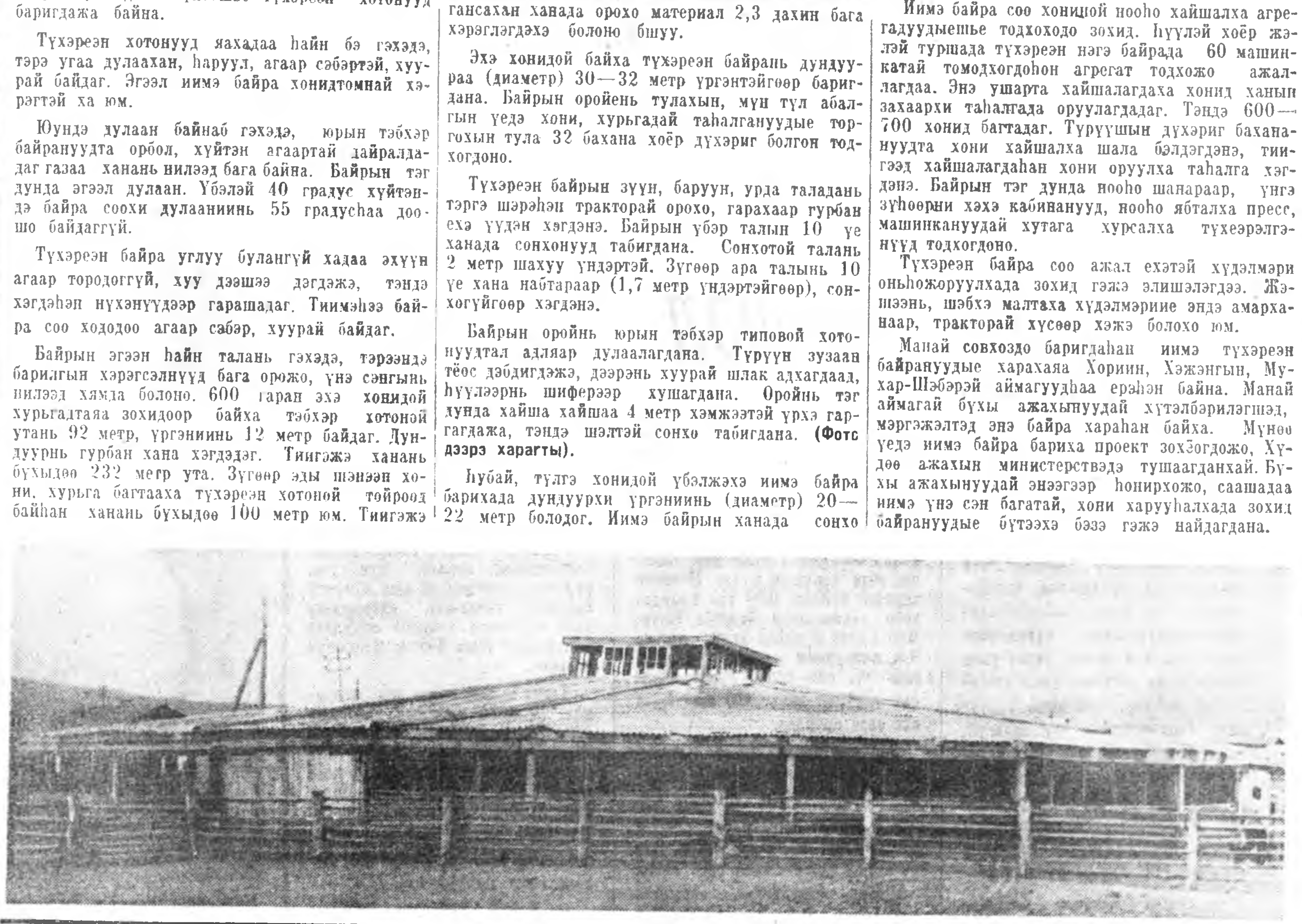

АМЖАЛТЫН ТҮЛХЮУР

Хурамхаанай аймагай Гааргын совхозой суута хонишон Ц. А. БАДМАЕВАГАЙ тухай зураглал

Цыбикжап Даба хүбүүнэйнгээ арбан класс дүүргээд, түрэл ажахыдаа үлэжэ хүдэлхөөр шиидэхэдэнь тиимэшье дуратай бэшэ байгаа һэн. Магадгүй тэрэ ехэ хүбүүгээ яажашье һаань, дээдэ һургуулида оруулжа, дуратай мэргэжэлээ шэлэн абахыень үни холоһоо хүлеэдэгшье байгаа аалам, хэн мэдэбэ. Тиин гэһээнь дунда һургуули түгэсхэжэ, болбосоролой аттестат хармаанлаһан Дабагайнгаа өөрынь һанаашаар ябаагүйдэ голхоржо тиигэжэшье болоо.

Даба түрэһэн эхынгээ хэды дурагүй байбашье, һанаһанаа бултыень дару номгохоноор хөөрэжэ, ойлгуулхые оролдоо бэлэй. Тиигэжэ Цыбикжап хүбүүнэйнгээ томоотой янзаар «Арбан класс дүүргэхэдээ ехэ хэрэг бүтээгээ бэшэб. Саашадаа һурахадам яаха һэм. Нэгэ хоёр жэлэй туршада хүдэлмэрилжэ, таанадтаа туһалалсаха бэшэ һэн гүб. Дүүнэрнишье баганууд ха юм» гэхэдэнь зүбшөөхэл баатай болоо һэн.

Үдэшэ оройшог болоһон хойно бэлшээридэ ябаһан хонидоо тооложо хашаадань хаагаад гэртээ орожо унтажа байһан үхибүүдээ нэгэ нэгээр адаглан хараһанайнгаа удаа унтариингаа таһалга соо нилээд һууба. Тэрэнэй нойрынь яашье хүрэжэ үгэнэгүй. Толгой соонь хэдэн үдэр удаагаар адхарһан хура бороо, үнгэрһэн хүшэр хүндэ үе сагууд хойно хойноһоо орожо хүрмэлдэнэ. Хирэ-хирэ болоод лэ «Яаһан удаанаар ороһон бороо бэ. Гаарга голнай үерлэжэ, байһан бэлшээриемнай хуу даражархихань аабы? Мүнөө жэл үбһэ тэжээлшье мүртэй хуряагдахагүйнь» гэжэ аман соогоо гүбэрэн, гансаараа дуугарна.

Тиигэншьегүй яаха бэлэй. Ган гасуур, тиигээд һүүлээрнь олон сүүдхын хура бороон. Хони мал харууһалжа байгшадта энэ тогтууригүй сагай уларил хэды бэрхэшээлнүүдые тохёолдуулна гээшэб. Цыбикжап Аюшеевнагайшье иигэжэ һанаагаа зобохоншье гайхалгүй бшуу.

Энэ эхэнэрнай хонин ажалда хүдэлжэ эхилһээр арбадахи намараа угтажа байна. Үнгэрһэн энэ үе соо тэрэ нилээд олон бэрхэшээлнүүдтэй ушарһан, тиибэшье үсэд нэтэрүүгээр ажаллажа, хараалагдаһан даабаряа жэнишэдгүй дүүргэдэг байһан юм.

Абаһаар түрүүшынь жэл хони, хурьгадайнь байра хуушаржа, дулаа барихаяа болиһон байгаа. Энээн дээрэһээ боложо нарай хурьгадынь халтад гэбэл хүйтэ абажа үбшэлдэг, зуурадагшье байһан. Тиигэжэ тэрэ жэлдэ хурьга абаха, нооһо хайшалха түсэбынь дүүргэгдээгүй һэн.

Хойто жэлынь ажахынгаа хүтэлбэрилэгшэдтэ байраяа шэнэлүүлхэ, заһабарилха тухай хэды дахин хэлэжэ, арайхан гэжэ бүтээлгэһэн юм. Иигэжэ хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй урда, хойнонь орожо, һалангүй дахасалдахадань зарим нэгэн «Байрын мууһаа хони, хурьгад гарзалха гэжэ огто байдаггүй юм. Энэшни бүхы зэмээ энээн дээрэ тохохо һанаатайл» гээд һэнгэргүйгөөр сэсэрхэлдэдэг байгаа.

Тэрэ гэһээршье нилээд саг үнгэрөө. Цыбикжап Аюшеевна жэл бүхэндэ туйлаһан амжалтаяа улам батадхажа, үгэ алдадаг заримашуулай амыень «хазаарлаадхёо һэн».

— Жэл бүри 100 эхэ хонин бүриһөө 100, мүн дээшэшье хурьга абажа түлжүүлдэг Зэдын аймагай ажахынуудай хонишодой дүй дүршэл абаһаар намайе ехэтэ гайхуулагша бэлэй. Иимэрхүү амжалта туйлахын тула олон жэл соо нилээд оролдогдоо. Һүүлэй һүүлдэ энэ «табсанда» гарахадаа одоол һайса мэдэжэ абаа һэм, —хонин бүриһөө хурьга абахын тула гансашье хонидоо таргалуулха бэшэ, мүн искусственна аргаар үрэжүүлгэеэ һ… түргэн саг соо үнгэргэ… ла. Тэрэшэлэн үбһэ … ехээр бэлэдхэжэ абаһ… тэй. Тиихэдээ нарай … дайнгаа эдихэ зөөлэн … та, хяаг үбһэ сабшажа … һурилхэдэ һайн юм. … венна үрэжүүлгэһээ юу… дыданаб гэбэл, нэгэдэ… рьгад богони болзор… рахадаа саашадаа ех… шаруулдаггүй, абтаһан … түргэн жэгдэ тобиржо… Хоёрдохёор, үрэжүүл… удаан унжагайруулх… жүүлэгдэхээр баригда… ниднай тэбээржэ үр… ехээр хаагдадаг байна,—

Нёдондо Цыбикжап … нагай даадаг отарын… эхэ хонин бүриһөө 127,… абажа түлжүүлһэн ба … риһөө дунда зэргээр 3… грамм 600 грамм … шалжа тушаагаа юм. М… дэхи хонишод хонидоо … шээридэ манажа, хүш… рьень һайса абхуул… оролдожо байнхай.

— Бэлшээриеэ хүб… хэрэглэнэбди. Сентябрь… хахадһаа Хүнтэйн тар… үлөөдэһэн дээрэ бэл… Иигэжэ хүйтэнэй болот… са манахадамнай хони… сэд һайнаар таргалдаг, … хүйтэндэшье тиимэ … даагдадаггүй юм,—гэжэ … хонишон Цыбикжап … ярина.

Иимэл даа, түрүү … СССР-эй Верховно Сов… путат Цыбикжап А… Бадмаевагай ажал, тэр… лаһан амжалта, дүй …

Т. ПАВ…

КПСС-эй Хурам… райкомой инстру…

Гааргын совхоз.

ҮҮЛТЭРТЭ ХОНИДОО ҮДХЭЕ

В. ШАНТАХАНОВ, Зэдын аймагай Борьёогой совхозой главна зоотехник

Буряад орон дотороо нарин нооһо, тарган мяха ехээр үгэдэг хони олоор үсхэбэрилхэ шухала асуудалнууд тушаа эрдэмтэ И. Харжеев һаяхан газетэдэ бэшэһэн статья дотороо тогтоһон байна. Эндэ табигдаһан асуудалнуудаар һанамжаяа хэлэхэ хүсэлтэйб.

Ажахыда олон лэ хони харууһалхада олзо оршонь ехэ гэжэ тон зүб хэлэгдэнэ. Энэнь манайшье совхозой байдалһаа харагдана.

Совхознай байгша оной эхиндэ 35851 хонитой, тэрэ тоодо 14120 эхэ хонитой байгаа. Нёдондо хонин ажалһаа 1 миллион 265 мянган түхэригэй продукци абтажа, совхоздо 306 мянган түхэригэй сэбэр олзо ороо һэн. Тиигэжэ хонин ажалаймнай ашаг үрэ хараатай дээшэлээ.

Һүүлэй хоёр жэлэй туршада совхознай искусственна аргаар үрэжүүлэгдэһэн хонин бүриһөө хурьга томо болгожо захалаа. Искусственна аргаар үрэжүүлэгдэһэн 14120 эхэ хонидһоо энэ жэлдэ 14300 хурьга томо болгогдоо. Тиигэжэ зуун хонин бүриһөө бүхы совхозоороо 101 хурьга томо болгоһон байнабди. Хонин бүриһөө 3,740 килограмм нооһон хайшалагдаа. Энэмнай манай совхозой түүхэдэ түрүүшынхеэ туйлагдаһан амжалта мүн.

Юһэдэхи түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ совхозой хонишодой 15 бригада зуун хонин бүриһөө 100—100 гаран хурьга абажа, бүрин бүтэн түлжүүлжэ шадаһан байна. Манай эрхим хонишон Дмитрий Яковлевич Свистунов зуун хонин бүриһөө 127 хурьга томо болгожо, хонин бүриһөө 4,5 килограмм нооһо хайшалаа.

Республика дотороо алдаршаһан хонишон Гасарун Лубсанович Рабдаев зуун хонин бүриһөө 124 хурьга түлжүүлжэ, хонин бүриһөө 4,1 килограмм нооһо тушааһан байна. Иимэрхүү амжалтануудые туйлаһан хонишодой тоодо Тамара Чупышева, Мирон Андреев, Жанчип Жигдоржиев болон бусад ороно.

Ямар аргаар иимэ амжалта туйлагдаба гээшэб? Нэн түрүүн эхэ хонидой отарануудта ажалша бэрхэ, урагшаа һанаатай, харюусалга ехэтэй хүнүүд, коммунистнууд, комсомолшууд олоор табигдаһан байха юм. Хонишодой дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэржэ, ажалай түрүүшүүл материальна болон моральна талаар горитой урмашуулагдана. Тиимэһээ тэдэнэр бүхы хүсэ, шадабаряа гаргажа ажаллана бшуу.

Хоёрдохёор, һүүлэй жэлнүүдтэ отарануудые зүбөөр бүридхэхэ, хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ хэрэгые гуримшуулха талаар хэмжээнүүд абтаһан байна. Мүнөө үедэ эхэ хонидой отара 600-гаад хонидһоо, түлгэнүүдэй—750, эрьенүүдэйхи—900 толгойһоо бүридэнэ. Иимэл зэргын отара зохид гэжэ шэнжэлэгдээ. Отара бүхэн нэгэ наһанай, адли классай хонидһоо эмхидхэгдэнэ.

Урдань манай совхоз эхэ хонидоо хоёр болзорто хурьгалуулдаг байһан юм. Зарим хонид январь һарада, нүгөөдүүлынь март-апрель һарада түрэдэг байгаа. Мүнөө тиимэ ушар үзэгдэхээ болёо.

Манай эндэхи эрхэ байдалда хонидые сентябриин 25-һаа октябриин хорёод хүрэтэр үрэжүүлхэдэ эгээн зохид байһаниинь мэдэгдээ. Юуб гэхэдэ, энэ үедэ хонид тарялан дээрэ бэлшэжэ, яһала таргалаад байдаг. Тиимэһээ хонид үргэлжэдөө ототой боложо, түргэн зуура ороондо оруулагдана.

Тарган хонид үрэжүүлэгдэхэдээ хээли абасатай, тэрэнь һайнаар томо болодог гэжэ мэдээжэ. Хээлитэһэн хонидые намартаа, үбэлэй эхеэр һайса бэлшээжэ, таряа талханай зүйл үгэлсэжэ байхада тамирынь заашье алдагдадаггүй гэжэ һүүлэй хоёр жэлдэ шэнжэлэгдээ.

Зүгөөр сентябрь-октябрь һарада хонидые үрэжүүлхын тула искусственна үрэжүүлгын дулаан, һайн пунктнууд хэрэгтэй. Мүнөө тиимэ олохон пунктнуудтай болообди.

Иимэ болзорто үрэжүүлэгдэһэн хонид март һарада хурьгална. Энэ үедэ яһала уяраад, дулаан болоод байдаг гээшэ. Хурьгад түрэһөөр лэ хахад һара болоод газаа гаргагдажа, наранда игааха аргатай байха байна. Хурьгадта энэ тон хэрэгтэй. Мүн үбэл эртэ (январь, февральда) гараһан хурьгадые эдеэлүүлхэдэ нилээд ехэ тэжээл хэрэгтэй байһаниинь элитэ.

Һүүлэй хоёр жэлдэ хонидоо иимэ болзорто үрэжүүлжэ, хабарай эхин һарада хурьгалуулһанай ашаар түл һайнаар абагдана. Хурьгадай нооһониинтье үдхэнөөр, һайнаар ургана.

Совхознай эдэ жэлнүүдтэ эхэ хонидой үбэлжөөнэй захада арбаад гектар зеленко тарижа захалаа. Тэндэ эхэ хонидые үрэжүүлгын урда тээ бэлшээхэдэ һайн байһаниинь мэдэгдээ. Юуб гэхэдэ, 1969 оной ган жэлдэ тариглаһан зеленко мууса ургажа, тэрэниие хуряаха аргагүй байгаа һэн. Тиимэһээ зеленко дээрэ үрэжүүлэгдэхэ, үрэжүүлэгдэһэн хонидоо бэлшээһэн байгаабди. Илангаяа һайн байжа, олон хонид эхирлээ бэлэй.

Зеленко дээрэ хонидоо бэлшээһэн Г. Рабдаев, М. Андреев, Д. Свистунов гэгшэдэй отарада 1970, 1971 онуудта олон хонид эхирлэһэн байна.

Тэрээн дээрэһээ ухаа абажа, эхэ хонидой отарын дэргэдэ зеленко тарижа захалаабди. Мүнөө жэл 23 отарын үбэлжөөндэ зеленко таригдаа. Теэд энэ жэлдэ тэрэнэй тарилгые бага зэргэ эртэдүүлжэ, ургасыень үндэр болгожорхёобди. Теэд яахаб. Гэрэнээ үбһэшэлэн хуряажа, һууридань хонидоо бэлшээхэ болонобди. Саашадаа энэ алдуугаа заһаха байнабди.

1969 онһоо хойшо эмэ түлгэнүүдээ зуһаг болгожо үрэжүүлжэ захалаабди. Зуһагтань отондо оруулхада үрэ ехэтэй. Саашадаа томо бэетэй, ехэ нооһо үгэдэг, томо, шэрхи хурьга гаргадаг байна. Энэ талаар туршалга хэжэ үзэгдөө. Тиихэдэ зуһагтаа үрэжүүлэгдэһэн һүрэг түлгэндөө ороондо оруулаашаһаа ашаг үрэ ехэтэй байгаа. Тиимэһээ бидэнэр 1971 онһоо эхилжэ эмэ түлгэнүүдэй нэгэшье отара үрэжүүлхээ болёобди. Иимэ юумэ хэхын түлөө эртээнһээ, 1965 онһоо хойшо бэлдэһэн байгаабди. Һүүлэй жэлнүүдтэ хурьгадые олоор түлжүүлһэнэй ашаар хонидой тоо олошоруулха түсэбөө түлгэнүүдые хурьгалуулангүйгөөр дүүргэхэ аргатай болоо бшуубди.

Хонидой үбэлэй байра тухай хэлэбэл, манай эндэхи эрхэ байдалда бүхэ бэхи, һайн байра бариха саг ерээ гэжэ һанагдана. Мүнөө үедэ баригдадаг, һургааг хушалтатай байранууд 4—5 жэл болоод лэ үмхиршэнэ. Саашадаа түхэреэн, цемент шлак хоёроор ханалагдаһан типовой байрануудые бариха, мүнөөшье барижа захалаабди.

Үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри наринаар ябуулагдажа үргэлжэлһөөр. Хойшодоо хонидой бэедэ жэгдэ һайн нооһо ургуулха хэмжээн абтана. Мүн нооһыень ута болгохо хараатайгаар ажалланабди.

Эдэ бүгэдын ашаар бүхы нооһопоймнай 85 процент 1-дэхи, 2-дохи классай шанартайгаар гүрэндэ абтана.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хонидой тэжээлдэ ехээр анхарагдана. Үбһэ, зеленко, таряа талханай зүйл дробилкаар жэжэлэгдэжэ, хонидто үгтэдэг боложо байнхай. Үнгэрһэн үбэл 6 дробилка хүдэлгэгдэжэ гараа. Бүдүүн тэжээл иигэжэ бутаргажа, жэжээр хэршэжэ үгэхэдэ арьбаншье, хонидой бэедэ шэнгэсэтэйшье байгаа. Саашадаа иимэ дробилканууд бүри олон болгогдохо.

Шэнэ табан жэлдэ совхозой хонидой тоо балай олон болгогдохогүйшье һаа, ашаг шэмэнь нилээд дээшэлүүлэгдэхэ юм. Табан жэлэй эсэстэ хонин бүриһөө 5 килограмм нарин нооһо абахаар хараалагданхай. Мүн хониной мяха гүрэндөө ехээр тушаадаг болохобди.

Манай хонишод урдаа табигдаһан эдэ зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлхэ гэжэ һанагдана.

ШУХАЛА АСУУДАЛНУУД ХЭЛСЭГДЭХЭНЬ

Мүнөөдэр Буряадаймнай ниислэл хото Улаан-Үдэдэ республикымнай түрүү хонишодой зүблөөн нээгдэбэ. Энээнтэй дашарамдуулан, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой залуу хонишон Ольга Сангадиевада манай корреспондент хэдэн асуудалаар хандаһан байна. Тэрэнэй үгэһэн харюу доро толилогдобо.

— Һүүлэй үедэ хонидой һубайралгые усадхаха, тиигэжэ хонин һүрэгэйнгөө тоо толгойень улам олошоруулха талаар горитойхон хүдэлмэри ябуулагдадаг болонхой. Теэд танай ажахын отарануудта хонидой һубайралгые усадхаха хүдэлмэри хэр зэргэ ябуулагданаб?

— Би ахалагша хонишоноор дүрбэдэхи жэлээ ажалланаб. Урдандаа Радна Очиров, Шалсама Цыремпилова гэгшэдэй отарануудта техник-үрэжүүлэгшээр ажаллагша һэм. 1966 ондо ахалагша хонишон Шалсама Цыремпиловагай даадаг отарада ажаллагшад 100 эхэ хонин бүриһөө 102 хурьга абажа нилээд баясуулаа һэн. Юуб гэхэдэ, хонидыень искусственна аргаар үрэжүүлһэн минии хубита яһала бии байгаа.

Аяар бүри һүүлдэ ахалагша хонишоноор ажаллажа байхадамни хонин ажалда ехэнхи наһаяа зорюулһан Шалсама Цыремпилова өөрынгөө дүй дүршэл, арга шадабарие бидэ залуу хонишодто заажа үгэдэг, һургадаг һэн. Иигэжэл үнинэй дүй дүршэлтэй хонишодой туһаламжаар түрүүшымнай амжалта туйлагдажа эхилээ бэлэй.

Хонидой һубайралгые усадхахын тула нэн түрүүлэн эхэ хонидоо зун намарай сагта һайн бэлшээридэ адуулжа таргалуулхые оролдонобди. Тарган хонид түргэн ототой болодог, түл түрэсэншье һайн байдаг юм. Хоёрдохёор, бэсэр томо хурьгадые түрэдэг, һү, уурагаар элбэг тула хурьгадаа ядамаргүй садхаадаг байна. Гадна хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлгые хаһа сагтань унжагайруулангүй үнгэргэхэдэ хабартаа түл абалгамнай түргэн саг соо үнгэржэ, абтаһан хурьгаднай жэгдэ тобиржодог юм. Энэ үе соо абаһаар хурьгад олоор гаража, хэды тухашаруулаашье һаа, саашадаа сүлөөтэй амар байдаг. Мүнөө бидэ хонидоо октябрь һараһаа эхилжэ үрэжүүлхээр бэлдэжэ байнабди. Энэ үе болотор хонидойнгоо хүшэ тамир бүри һайжаруулхын тула бэлшээриеэ урилан хэрэглэнэбди. Намаршаг тээ хадын ташалангаар, майлаар бэлшээхэдэ, түргэн сададаг. Тиигээд лэ ногооной шарлажа, хагдаржа эхилхэдэ тарялангай һууриде манагдана.

Хонидойнгоо хээли багатай байхада һайса бэлшээжэ, үбһэ тэжээлээ нилээд арьбалдаг байнабди. Һүүлээрнь хүндэржэ эхилхэтэйнь сасуу хашаадаа эдеэлүүлдэг

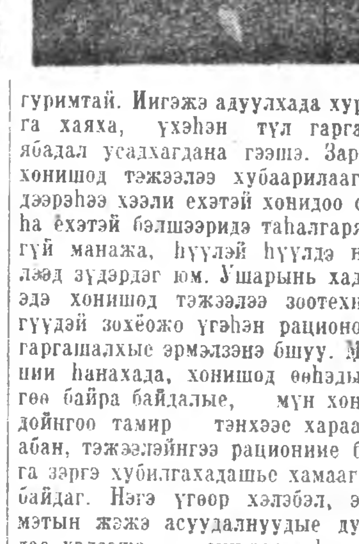

гуримтай. Иигэжэ адуулхада хурьга хаяха, үхэһэн түл гаргаха ябадал усадхагдана гээшэ. Зарим хонишод тэжээлээ хубаарилаагүй дээрэһээ хээли ехэтэй хонидоо саһа ехэтэй бэлшээридэ таһалгаряагүй манажа, һүүлэй һүүлдэ нилээд зүдэрдэг юм. Ушарынь хадаа эдэ хонишод тэжээлээ зоотехнигүүдэй зохёожо үгэһэн рационоор гаргашалхые эрмэлзэнэ бшуу. Минии һанахада, хонишод өөһэдынгөө байра байдалые, мүн хонидойнгоо тамир тэнхээе хараада абан, тэжээлэйнгээ рационие бага зэргэ хубилгахадашье хамаагүй байдаг. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, энэ мэтын жэжэ асуудалнуудые дундаа хэлсэжэ, хонишод өөһэдөөл шиидхэхэ зэргэтэй.

— Хонидой байра байдал, хонишодые соёл сурталай, худалдаа наймаанай, медицинын талаар ямараар хангадаг тушаа хөөрэжэ үгыт?

— Зундаа Таһархай гэжэ газарта зуһанабди. Эндэ малай нилээд олон гүүртэ, хонидой отаранууд байрланхай. Һарадаа дүрбэн удаа автолавка ерэжэ, хэрэгтэй захилыемнай асардаг байна. Медицинын болон соёл сурталай талаар тиимэшье гомдол үгы даа. Саг соогоо тусхай графигай ёһоор уласхоорондын асуудалаар лекци, хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэжэ байдаг.

Хонидой байра тушаа хэлэхэ болоо һаа, шэнэ дал хашаа баригданхай, электрын гэрэл оруулагданхай юм. Хүдэлмэрилхэдэшье нилээд аятай болонхой даа.

— Колхозойтнай хонишодой ажалай түлөөһэн ямараар түлэгдэдэг бэ? Түсэб, уялгаяа дүүргэгшэд урмашуулагдадаг гү?

— Ажалаймнай түлөөһэн абтаһан хурьгадай, нооһоной ба шэг…

…үгэдын шадабари болог лэ!

КПСС-эй обкомдо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советдэ

КПСС-эй Буряадай обком, республикын Министрнүүдэй Совет олон хонишодые—социалис мүрысөөндэ илажа, 1971 ондо 100 хонин бүриһөө 100 ба 100 гаран хурьга абаһан түрүүшүүлые хүндэлэлэй грамотануудаар шагнаба.

Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан түрүү хонишод:

Фамили, нэрэ, обог	Даагагдаһан хонидой тоо	100 эхэ хонинһоо абтаһан хурьгадай тоо	Хонин бүриһөө хайшалагдаһан нооһон (кг.)	Ажахы
Зэдын аймаг				
…тарова Сурун …феевна	581	133	4,0	«Коммунизм» колхоз
…боев Николай …торович	590	130	3,8	«Коммунизм» колхоз
…мпилова Гомбо-…рун Гончиковна	573	129	3,3	«Коммунизм» колхоз
…тунов Дмитрий …левич	623	127	4,5	Борьёогой совхоз
…ьжиев Содном …енович	586	125	3,8	«Коммунизм» колхоз
…даев Гасарун …санович	631	124	4,1	Борьёогой совхоз
…ышева Тамара …ровна	637	122	3,4	Борьёогой совхоз
…реев Мирон …трович	620	111	3,3	Борьёогой совхоз
…нов Лосол …инович	599	110	3,6	«Коммунизм» колхоз
…доржиев Жанчип …левич	588	108	3,8	Борьёогой совхоз
…шеев Цыренжап …нович	618	107	3,6	«Коммунизм» колхоз
…ов Томо-Сурун …енжапович	608	107	3,5	Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз
…маев Василий …иевич	601	105	3,7	Борьёогой совхоз
…санов Бато-Мункэ …туевич	583	105	3,3	Борьёогой совхоз
…енов Виктор …баевич	600	105	3,0	«Коммунизм» колхоз
…боев Арья …евич	627	104	2,6	Торниин совхоз
…ендоржиев Аюши …рович	609	103	2,8	Борьёогой совхоз
…боева Дулмажап …еновна	646	103	2,7	Торниин совхоз
…аров Виктор …оевич	600	102	4,0	Борьёогой совхоз
…божапов Балдан-…а Дашиевич	575	102	3,0	Борьёогой совхоз
…тугуев Борис …жапович	570	101	3,3	«Коммунизм» колхоз
…чинов Чойсурун …евич	614	101	3,1	«Коммунизм» колхоз
…иуев Цыден-…а Содномович	609	101	4,1	Борьёогой совхоз
…ов Гомбо …баевич	595	101	2,3	«Мир» колхоз
…аев Дамдин-…рун Лубсанович	565	101	3,3	Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз
…енова Чойжи …оевна	617	101	3,3	«Заречный» совхоз
…уев Даба-Самбу …евич	592	100	3,0	«Коммунизм» колхоз
…аев Василий …евич	664	100	3,4	«Коммунизм» колхоз
…жапов Цыренжап …ович	643	100	3,7	«Коммунизм» колхоз
…сорунова Анто-…а Дамдиновна	571	100	3,0	Борьёогой совхоз
…енов Буда …ович	624	100	3,7	Борьёогой совхоз
…нуев Радна …доржиевич	602	100	2,7	Борьёогой совхоз
…нуев Гомбо …уевич	602	100	3,4	Борьёогой совхоз
…гумов Лубсан …уевич	576	100	3,3	«Октябрьский» совхоз
…енов Чагдар …анович	606	100	3,2	«Октябрьский» совхоз
…иев Цыбан …доржиевич	607	100	3,9	«Октябрьский» совхоз
…ратов Актян …алесвич	566	100	3,4	«Октябрьский» совхоз
…анова Нина …новна	592	100	3,1	«Октябрьский» совхоз
…тутуев Георгий …анович	516	100	2,0	«Мир» колхоз
…енов Дугаржап …алович	648	100	3,1	XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз
…жапов Мунко …евич	632	100	2,4	Торниин совхоз
…жапов Лаврентий …жапович	616	100	3,3	Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз
…нов Цырен-…ан Дамбаевич	607	100	2,9	Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз
…ов Ринчин …пович	590	100	3,6	Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз
…боев Цырендондок …евич	499	100	2,7	Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз
…анов Додима …жапович	548	100	3,1	Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз
…санов Цыдендамба …аевич	612	100	2,9	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
…аев Нимбу …иевич	622	100	2,5	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
…енов Гаврил …аевич	641	100	3,0	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
… Дондок …евич	655	100	3,2	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
…чев Иван …ович	614	100	3,2	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
…ов Иван …ьевич	668	100	2,9	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
…банов Дымбрыл …евич	550	100	2,6	Оёорой совхоз
…жапова Надмит …повна	655	100	3,2	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
Сэлэнгын аймаг				
…баев Нима …евич	664	128	4,0	Химнын совхоз
…уев Анатолий …йлович	635	127	3,2	Сэлэнгын совхоз
…жапов Дамби …еевич	637	124	2,8	Сэлэнгын совхоз
…амсуев Василий …инович	646	120	3,5	Сэлэнгын совхоз
…аракцаева Бутыд …жаповна	623	112	4,2	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
…кобоев Дабэ …аевич	599	102	2,9	Химнын совхоз
Санданова Мария Чултымовна	547	106	3,9	Сэлэнгын совхоз
Булгатов Будацырен Дондокович	666	103	3,8	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
Цыбикдоржиев Арья Надмитович	670	102	3,7	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
Манцарунова Цыбикжап Шагдуровна	581	102	3,2	«Эрдэм» колхоз
Цынгуев Николай Будаевич	593	101	3,2	Тельманай нэрэмжэтэ колхоз
Шагдуров Цыдендамба Ринчинович	665	101	4,4	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
Ванчикова Цырен Дылыковна	699	101	3,8	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
Аюшеев Даши-Нима Цыбикдоржиевич	650	101	3,6	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
Бальчинов Баир Раднаевич	559	101	2,7	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
Балданов Линхобо Ринчинович	535	101	2,4	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
Романов Валентин Гончикович	600	101	3,5	Сэлэнгын совхоз
Батуева Бутид Лубсан-Нимаевна	657	100	4,5	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
Большаков Алексей Никитович	610	100	3,3	Сэлэнгын совхоз
Будаева Дулмажап Доржиевна	648	100	3,8	XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз
Хандажапов Дабажап Будацыренович	520	100	3,4	«Эрдэм» колхоз
Будажапов Дамба Гунжинович	717	100	3,3	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
Раднажапов Радна Жамбуевич	630	100	3,1	Химнын совхоз
Улаан-Үдын аймаг				
Бадмаев Егнин Цыбикович	542	120	6,4	Ивалгын ОПХ
Галсанов Дугар Бальчинович	499	113	3,7	Ивалгын ОПХ
Цыренов Бальжин Соктоевич	805	111	4,8	«Байгал» учхоз
Дугаржапов Валерий Дондукович	604	111	4,0	Ивалгын ОПХ
Эрдынеев Лубсан-Цырен Тогочиевич	537	110	3,9	Ивалгын ОПХ
Бальжиров Даши Шагдурович	566	109	4,1	Ивалгын ОПХ
Иванов Варфоломей Сергеевич	601	109	3,7	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
Васильев Феоктист Трифонович	565	108	4,5	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз
Трифонов Фёдор Демьянович	515	108	3,9	Ивалгын ОПХ
Убушеева Буда-Ханда Жамбаловна	441	104	3,7	Ивалгын ОПХ
Буданима Цыжип Батуевна	529	104	3,9	Ивалгын ОПХ
Трифонов Павел Иванович	519	102	3,6	Ивалгын ОПХ
Бэшүүрэй аймаг				
Сидоров Дмитрий Евдокимович	536	116	4,5	«Победа» колхоз
Смолин Михаил Георгиевич	535	110	4,5	«Победа» колхоз
Никипелов Владимир Евсеевич	535	108	5,0	«Победа» колхоз
Калашников Иван Семёнович	495	106	2,8	Калининай нэрэмжэтэ колхоз
Смолин Павел Александрович	515	103	4,5	«Победа» колхоз
Фалилеев Корнил Федорович	510	102	3,8	«Победа» колхоз
Разуваев Иван Аронович	593	102	3,0	Калининай нэрэмжэтэ колхоз
Юмов Лубсан Цыремпилович	506	102	3,0	«Дружба» колхоз
Перловская Ирина Семёновна	523	102	2,6	Бэшүүрэй совхоз
Самокрутов Кузьма Андреевич	515	101	4,8	«Победа» колхоз
Санжалов Самбу Санжиевич	516	101	2,9	«Дружба» колхоз
Пантелеев Абрам Сергеевич	506	100	3,5	«Рассвет» колхоз
Куприянов Фёдор Иванович	538	100	3,5	«Рассвет» колхоз
Иванов Мажар Кузьмич	590	100	3,2	Калининай нэрэмжэтэ колхоз
Шонин Артём Александрович	546	100	3,0	Дзержинскиин нэрэмжэтэ колхоз
Хяагтын аймаг				
Тыкшеев Доржо Очиржапович	643	104	2,5	Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз
Жаркой Иван Николаевич	646	103	3,8	Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз
Игумнов Иван Семёнович	648	103	3,0	Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз
Тодорхоева Бадмацу Жалсарановна	632	102	3,1	Мөөрөөшын совхоз
Банзаракцаева Намжил Бадмаевна	659	102	2,6	«Пограничный» совхоз
Раднаев Будажап Гурожапович	569	101	3,0	«Дружба» колхоз
Цыбикжапов Цыренжап Донсорунович	626	101	3,3	Алтайн совхоз
Унагаев Михаил Александрович	644	101	3,4	Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз
Полонов Семён Осипович	693	101	3,2	«Родина» колхоз
Очиров Ринчин Дугарович	647	100	2,7	Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз
Эрдынеев Даба-Самбу Дашижапович	571	100	2,8	Хяагтын совхоз
Будаев Шернин Гаврилович	607	100	3,2	«Пограничный» совхоз
Хэжэнгын аймаг				
Цыденова Цыпилма Булатовна	505	110	3,7	«50 лет Октября» совхоз
Доржиева Бальжима Шагдуровна	585	105	3,2	«Первомайский» совхоз
Намжилов Шойен Найданович	524	103	3,9	Хэжэнгын совхоз
Эжонов Бадма Цыренжапович	430	102	3,0	Хэжэнгын совхоз
Нестеров Юлий Борисович	620	100	3,4	Чисаанын совхоз
Ямпилов Намсарай Ниндакович	470	100	3,4	Хэжэнгын совхоз
Цыдыпова Должид Доржиевна	417	100	2,9	«50 лет Октября» совхоз
Жамсуева Вера Дармаевна	457	100	3,4	«50 лет Октября» совхоз
Хандуев Цыденжап	493	100	3,2	«50 лет Октября» совхоз
Цыбикжапова Бальжит Панзатовна	358	100	3,2	«50 лет Октября» совхоз
Мухар-Шэбэрэй аймаг				
Иванов Михаил Петрович	580	104	3,6	«Родина» колхоз
Матвеев Иван Михайлович	661	104	2,6	«Заганский» колхоз
Калашников Геннадий Трофимович	698	101	3,0	Забайкалиин совхоз
Алексеев Архип Иванович	646	100	2,9	«Заганский» колхоз
Цыбикжапов Бато-Далай Цыбикжапович	590	100	3,2	Суулгын совхоз
Мальцев Павел Фадеевич	673	100	2,9	«Искра» колхоз
Дамбиев Бато Дамбиевич	550	100	3,7	«Эрдэм» совхоз
Хориин аймаг				
Гончиков Батодалай Цыденович	601	110	3,0	Хориин совхоз
Чимитов Цыден-Доржо Жамбалович	528	110	2,8	Анаагай совхоз
Дондоков Нима Гомбоевич	486	106	3,5	Анаагай совхоз
Жимбеева Дулмажап Мункоевна	549	105	3,2	«Георгиевский» совхоз
Краснопеев Леонид Николаевич	513	100	3,0	Дээдэ-Тайлсын совхоз
Нурмахметов Резван Нургамеевич	446	100	3,4	Хүрбын совхоз
Доржиева Дулмажап Мункуевна	564	102	3,2	«Георгиевский» совхоз
Недорезов Василий Никифорович	559	102	3,0	Үдын совхоз
Жамсаранова Зоя Шоймполовна	460	101	3,1	Анаагай совхоз
Цыбжитов Октябрь Бадмаевич	566	101	3,1	«Георгиевский» совхоз
Бадмаев Норбо-Самба Жигжитович	485	100	2,6	Анаагай совхоз
Мархюев Шойжалсан Гылыкович	492	100	2,4	Анаагай совхоз
Сойжонов Самбу Найданович	465	100	2,8	Анаагай совхоз
Доржиева Галина Дубшановна	500	100	2,7	Анаагай совхоз
Гундасамбуев Доржо Данзанович	508	100	2,1	Үдын совхоз
Тагаров Ойдоп Тапхаевич	470	100	2,9	Анаагай совхоз
Яруунын аймаг				
Ринчинов Балдан-Дамба Эрдынеевич	570	105	3,9	«Дружба» колхоз
Бадмадоржиев Очир Мункоевич	580	104	3,8	Яруунын совхоз
Цыбиков Цырен Золтоевич	565	102	2,5	Нарһатын совхоз
Шойжилов Батомунко Бадмаевич	565	100	3,7	Яруунын совхоз
Доржиев Цыдендамба Цыбикович	597	100	3,5	«Коммунизм» колхоз
Цыбенова Дулма Чимитовна	596	100	3,3	«Коммунизм» колхоз
Дашиева Цыжит Цыреновна	536	100	2,5	Нарһатын совхоз
Цыденов Доржи Жигжитович	546	100	3,1	Нарһатын совхоз
Дагбаев Цыден-Дамба Абидуевич	587	100	3,2	«Коммунизм» колхоз
Загарайн аймаг				
Евсюков Иннокентий Михайлович	797	105	3,6	Эрхирэгэй совхоз
Потёмкин Апент Ермолаевич	775	104	3,0	Онохойн совхоз
Цыремпилов Цыренжап Цыденович	640	101	3,0	XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоз
Спиридонов Лаврен Лаврентьевич	585	100	2,6	Онохойн совхоз
Цырендоржиева Ханда Бадмаевна	612	100	3,3	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
Вербенко Георгий Васильевич	608	100	3,2	XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоз
Баргажанай аймаг				
Сангадиева Ольга Энхеевна	504	111	4,3	Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз
Сангадиев Ламажап Кынзелеевич	571	106	4,2	XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз
Ринчинов Базар Будаевич	622	102	3,6	XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз
Малатхаев Дамба Сынхеренович	536	100	3,4	XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз
Хурамхаанай аймаг				
Бадмаева Цыбикжап Аюшеевна	621	127	4,0	Гааргын совхоз
Энхеева Цокто Ренчиновна	527	104	3,0	Гааргын совхоз
Галданов Леонид Батуевич	625	102	2,8	Хурамхаанай совхоз
Цыремпилова Насыгма Митаповна	634	101	3,3	Хурамхаанай совхоз
Аюшеева Пуржима Бадмаевна	528	100	3,2	Аргатын совхоз
Бубеева Аграфена Эрдынеевна	620	100	2,6	Дэрээнэй совхоз
Захааминай аймаг				
Юмчинов Николай Цыбикович	575	100	—	XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз
Тунхэнэй аймаг				
Даридаев Василий Сыренович	264	101	3,0	Туранай совхоз
Шойбонов Гатып Сыбикович	270	101	4,0	Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз

ТОЛИ

ТҮРЭ, БЭЛЭГ, АТАА МЭЕЭН...

Ажалай хэрэгээр хүдөө нютагуудаар ябахада, юрэдөө, элдэбын ушар дайралдаха юм. Харин бүри һаяшаг даа, үбһэ хуряалгада орохын урдахана болоһон нэгэ ушар зүрхэ сэдьхэлыем мүнөөшье болотор тамалжа һаланагүй.

Субботын үглөөгүүр һэн хаш. Ажалаа дүүргээд, Улаан-Үдэеэ бусаха һанаатай автобусто һууха гэжэ байтарни, танил нүхэрни һахы-һалаг гүйжэ ерээд:

— Һүүе, иихэдээ яагаа хээгээбта, һөөргөө бусахатнай аал! Али түрэдэ байлсахагүй юм гүт? Одоо ёһотой гоё зугаа найр болохонь шуу. Худанар бүһэеэ андалдалсаха. Дууша мэргэн үбгэд, хүгшэдэй юрөөл зугаа шагнахада, хэды шэнээн аятай зохид гээшэб, —гэжэ хэлэбэл даа.

Энэ болотороо буряад түрэ хараадүй ябаһан тула нүхэрэйнгөө гүйлтаһаа арсабагүйб.

— Түрэдэ байлсаһан хүн бэлэг баридаг аабза. Харгыдам хүрэхэ мүнгэнһөө ондоо намдашни оройдоо юуншье байхагүй. Яаха болонобиб? Орой хооһоор ошохонь аягүй хаш даа,—гэжэ зорюута дуугарбаб.

Бэлэг сэлэг барижа байха урданай саг бэшэ ха юм. Мүнгэ зөөри суглуулхын тула гэр бүлэ болодоггүй бшуу. Тиихэдэ мүнөө сагай хүнүүд тад ондоо ааб даа. Бэлэг бариха заншал үни хада мартагдаа гээшэ. Гарай бэлэг болгожо нэгэ юумэ баряа хадашни, нохой халхай, гэр бүлэ болоо байһан залуу айлайхид аягүйрхэхэл,—гэжэ нүхэрэйнгөө хэлэхэдэ, этигэнгүй байха аалши. Нүхэрни анханһаа сэхэ һанаатай, сэдьхэжэ ябаһанаа дууһыень хэлэжэрхидэг, һайхан заншалтай.

Түрэдэ урюулһан нютагайхид, мүн ондоо нютагһаа морилһон айлшадшье Занданхайнда (айлша буулгаһан гэрэй эзэнние тиигэжэ нэрлээ бэлэй) хаһа сагтаа сугларба. «Шанга шамаруун бэритэй, ажалша бэрхэ хүрьгэтэй болообди» гэжэ хөөрэлдэһөөр, тамхилһаар байтарнь, гэрэй газаа ашаанай машина ерэжэ тогтоод, уданшьегүй тэндэһээ шэб шэнэ, елэгэр гоё гарнитур газарта буулгагдаадхиба. Һонюуша хүнүүдэй эльбэн байжа харахадань, хэлэ амаа шомшоролдон һагад гоёшоохадонь, аягүйрхөө бэлэйб. Үнэхөөрөөшье зэбүүдэһэ хүрэмөөр һэн. Хүнүүдэй хүхилдэжэ байха үедэ, юундэ энэ гарнитур асараа юм? Даб дээрэ ойлгоботгүйб. Зүгөөр намайе тэрэ гарнитуршье һонирхуулаагүй, харин гэр бүлэ болоһон гэхэ гү, али дэрэ ниилүүлһэн хүбүүн басаган хоёр һонирхуулба.

Бүри һаяхан магтуулһан бэри хүрьгэн хоёрынь үнэхөөрөөшье «ажал хэжэ атаржаһан, хүдэлмэри хэжэ хүдэржэһэн» байгаа ёһотой гэжэ тухайлнаб. Гарнитурай хажуугаар түрисэлдөөшэ хүнүүдэй хоорондуур һэмээхэн хараашалбаб. Теэд «шанга шамаруун, ажалша бэрхэ» гэжэ магтамаар, һайрхамаар бэри, хүрьгэншье харагдака хэбэргүй. Хори үшөө хүрөөдүй, сэхыень хэлэхэдэ, «буруугай бэлшээриһээ холо ошожо үзөөдүй» хүбүүд, басагад мүн баһа түрисэлдэхэ юм. Архишье тухагүй һаа, түрын зугаа харахаяа ерээ ёһотой гэжэ тухайлбаб. Тиигэһээр байтарнай шираг улаан хүбүүд гараад, үнөөхи гарнитурыень гэртэ оруулба.

Занданхайн гэр ханха зайдан: ехэшье һаа, түрэдэ суглараһан бүхы айлшадые яашье багтаабагүй. Эгээ хүндэтэй айлшадынь, бэри хүрьгэн хоёрой түрэлхид, аха дүүнэр, дүтынь нүхэд зал соо, хоймор талада хитайлдан һуубад. Бэшэ айлшадынь ондоо таһалгануудта, мүн сарай соо тусгаар түхеэрэгдэһэн столнуудые тойрохо баатай болобо. Бишье нүхэртэйгөө түрисэлдэһөөр залда орожо, үүдэнэй хажууда түбхинэбэб.

Эндэнь одоо юун үгыб даа! Бүхы юумэн бии хэбэртэй. Тээ саанахана, хоймор талада табигдаһан сервант соо ялагар гоё, нюдэ һаргама кофейнэ сервиз, морин-һарлаг (коньяк) аягалха булхагархан гоё графин, хурабшаһаашье ехэ бэшэ, элдэб үнгын угалзатай хундаганууд тойруулан табигданхай. Сервантын хажуудахи стол дээрэ электросамовар, сайн сервиз ялагашалдажа, хүнүүд тэрээн руу ээлүүдгүй хараадхиха юм. Бүри набтаршаг гэхэ гү, али газетэ, журнал табидаг стол дээрэнь столово сервиз табигданхай. Баруун-урдахи буландань үргэн экрантай шэб шэнэ телевизор, хажуудань магнитофон харагдана. Тээ саана, сонхын дорохоно, хоёр орон нялдуулжа табигданхай, дээрэнь хүбхэгэр зузаан унтари заһагданхай.

Теэд юундэ, юунэй түлөө эдэ бүгэдэн эндэ табигдаа гээшэб? Түрэ хэхэдээ, айлшадые урихадаа, хүнүүд гэрээ толлуулдаг, үлүү һарюу юумэеэ саашань хэдэг заншалтай һэмнай. Шадамар бэрхэ байһанай ашаар иимэ баян шадалтай һуунабди гэжэ бүгэдэндэ һайрхахаяа табяа гү? Багсаахада, бултанда хүндэтэй Занданхай хүнүүдһээ үлүүсэ баян бэшэ хэбэртэй. Колхозойнгоо хонин һүрэгые тобир тарганаар адуулалсажа, нийтын баялигые арьбадхалсажа ябаһан тула, хүдэлһэнэйнгөө зэргээр салин абадаг гээшэ. Теэд гэнтэ?... «Дээрэһээ бууһан шэнги, дэгнүүл дээрэ унаһан шэнги» иимэ зөөри гэртэнь гэнтэ орошобол даа.

Иимэрхүү бодолдо диилдэнхэй, ажабайдал, ажамидарал, хуби заяан тухай сэдьхэһээр һуутарни, үнинэй хүлеэгдэһэн бэри хүрьгэн хоёр орожо ерээд, һөөл инагууд юумэ хоймор газарта ошожо һуушабад. Адаглан харахадам, үхибүүд лэ хадаа үхибүүд гээшэл даа. Айлшадай зариман гайхалдаадшье абана янзатай. «Ажалда атаржаһан, хүдэлмэридэ хүдэржэһэн» залуу айлайхи энэ гэжэ гү? Нёдондо арбадахние дүүргээд, институтда һуража байһаар хаяад, гэр бүлэ болоһоноо түрэ хуримаар баталжа һууһан Катя Б. Коля Ц. хоёрнай эдэ гээшэл даа. Арбадахиие дүүргэтэрээ эхэ, эсэгынгээ хүзүүн дээрэ нилээд «хүльбэрһэн» залуу айлайхи оройдоо юушье хэжэ үзөөгүй, һохоршье сагаанай сэнтэй ажал хээгүй аад... Зүгөөр инаг дуранай оёоргүй гүнзэгы нюусые тайлабарилаадшье яахамнайб. Харин Катя Б. дахин институтда орожо шадаха гү? Дээдэ һургуулида ямаршьегүй һайнаар һураад, эрхим бэрхэ мэргэжэлтэ болоод гарахадань гэртэхиниинь хэды шэнээн баясаха байгаа гээшэб! Тиихэдэ Катя Б. Коля Ц. хоёр энээн тухайда огтошье бодоогүй.

Хэнэйшье мэдэһээр, түрэ хурим энэ наһандамнай нэгэ дахин болодог шуу. Инаг дуранай гайхамшагта хүсэндэ диилдэжэ, наһанайнгаа хэрэг шиидхэжэ, түрэ наяруулжа байһан залуу айлайхидые халуунаар амаршалаад, саашадаа юун болоһшо ааб гэжэ һонирхон һуубаб. Бүһэ андалдалган, юрөөлэй духаряа үргэлгэн болоо юм бээз. Катя Б. гэгшын эжы (Хандама абгай гэжэ нэрлээ бэлэй) гэнтэ тэбхэлзэн бодоод, үнөөхи сервант, телевизор, стол, номой шкаф, магнитофон, орон гэхэ мэтын хажуугаар һаахаран ябасагаажа, хэлэшэгүй үнэтэй бэлэг абахын тула түрэл түтимүүдэй хэды шэнээн мүнгэ үгэһыень тус тустань нэрлэбэл даа.

Аяар Москваһаа асарагдаһан гарнитур болон элдэбын сервиз абаха хэрэгтэ мүнгэ «бад» байса оруулһан айлшад омог бардам янзатай, үүдэнэй хажуугаар һуугшадые хараха тэнхээгүй хүхилдэжэ һууха юм. Харин миинтэ зөөритэй болоһон бэри хүрьгэн хоёр бэе бэеэ инаглан харалсажа, нэрэгүй хургандань ялалзагша алтан бэһэлигүүдээ, һүниндөө толотон носодог алтан часуудаа эльбэсэгээжэ һуугаад бэлэй. Юун тухай тэдэнэр энэ үедэ бодоо һэм? Зөөшэ зөөритэй болохын тула һахы-һалаг хүдэлхэгүйбди гэжэ баясаа һэн гү, али яагаа юм? Юрэ бү мэдэе. Оройдоо нэгэхэн үдэрэй туршада иимэ зөөритэй болохо гээшэ гайтай ааб даа. Зарим хүнүүдэй наһаараа хүдэлжэ олохо зөөри ха юм.

Хандама абгай улам саашаа дашуурж, тэндэхэнэнь байһан хубсаһанай шкаф (гэрэлтэй гоё шифоньер нээжэ, залуу айлайхидта бэлэг болгожо баригдаһан хубсаһа харуулба. Тус тустань гурбаад костюм, жэлэй дүрбэн сагта һэлгэжэ үмдэхэ бэшэшье хубсаһан тэндэнь үлгөөтэй. Иимэ ехэ бэлэгэй суглараһанда хүнүүд гайхалдан, үлыдэн байжа хараха юм. Энэнь энэшье гэлэй. Эгээ жэгтэйнь юуб гэхэдэ, дээрэ дурсагдаһан Занданхай телевизор табиха тумба сооһоо жаахан ханза гаргаад, хармаанаа нилээд удаан һуулиба. Тэндэһээ гонзогор ута саарһа гаргаад, иигэжэ хэлэбэ:

— Энээхэн саарһанда хэнэй хэды түхэриг сэнтэй бэлэг бариһан тухайда хуу бэшэгдэнхэй. Зуун түхэригһөө багые бариһан хүн үсөөхэн лэ байха.

Тиигэжэ хэлэхэдэнь, хүнүүд хүүелдэжэ, табяад, зуугаад түхэриг пампайтарнь баринхайнууд, ханзатай Зандан тээшэ дугташалдашаба. Занданхай бултыень инаглан хаража, һарбайһан мүнгыень ханза руугаа хээд, үнөөхи саарһандаа бэшэжэ оробо. Эдэ бүгэдые нилээд удаан хаража һууһан Дандар хонишон (юһэн үхибүүнэй эсэгэ) гэнтэ согсогонон бодоод, энгэрэйнгээ хармаанһаа табан зуун түхэриг һуулижа гаргаад, Занданхайда хашалгүйхэнөөр һарбайхатайгаа:

— Маа, энээхэниие бэлэг болгон баринаб. Колиин түрэлэйхид мүн баһа шадалтайхан байха, ойлгооройгты! — гэжэ бардамаар дуугараад, бултаниие һүрөөтэй шангаар хаймадан хараба.

Зуугаад түхэриг мүнгэ бэлэг болгожо бариха шадалгүй хүнүүдынь хонин туруутые, гахай, тугал, хашараг гэхэ мэтые намарай тарган сагта хорёодонь асаржа оруулхаар найдуулба. Зандан, Хандама шэнги хомхойшуул үнөөхи дүрбэн хүлтыень хорёодоо оруулжа абаагүй һаа һалахагүйл байха. Тэрэ үдэр хэды түхэриг мүнгэн суглараа һэм, бү мэдэе. Харин хоёр худагынар долёобор хурганайнгаа холотор тоолоо гэжэ хэлсээ бэлэй.

Иигэжэ хоёр талынхид бэе бэедээ мэеэрхэлдэжэ, үгыртэрөө бэлэг барилсаа һэн ха. Зүгөөр юунэй түлөө түрэ хэдэг юм? Хэмгүй ехэ зөөри суглуулхын, баяжахын түлөө гү? Зэбүүдэһэ хүрэмөөр, дура гутамаар иимэ үзэгдэл командировкодо ошоһон нютагтам бэшэ, харин олонхи нютагуудаар болодог заншалтай.

Энэ тон буруу заншал гээшэ. Хургаа тоншохоор ажал хэжэ үрдеэгүй аад, һохоршье сагаа оложо эхилээдүй аад, оройдоо нэгэ үдэрэй туршада ана-мана баяжаһан залуу айлайхид саашадаа тойрог һайхан, үнэр баян һуужа шадаха гү? Мэдэхын аргагүй.

Нүхэртэйгөө һаяшаг уулзахадам:

— Би Катя Коля хоёрто огтошье атаарханагүйб. Миинтэ олдоһон зөөриин барлаг болоод байнхаар, эсэтэрээ хүдэлөөд ябаһам һураггүй һайн шэнги. Тэрэ хоёр мүнөөшье болотор хүдэлнэгүй. Өөдэгүйхэн хайратай айл хаш, —гэжэ хэлээ бэлэй.

Үнэхөөрөөшье өөдэгүйхэн, хайратайхан айл хаш даа. Теэд эндэ хэн зэмэтэйб?

М. ОСОДОЕВ.

Нүхэдэй ёһоор бэшэгдэһэн шог пароди

Чимит ЦЫДЕНДАМБАЕВ

ЭДИ ШЭДИМНИ ИИМЭ ЕХЭ

Мартагдаһан годли
Мана хахала.
Хүлзэһэн бухын
Хүзүүн дээр мэтэб.
Солбон АНГАБАЕВ.
«Бэемни һэргэжэ»
гэһэн шүлэгһөө

Нарһан лушан
Нарнихан болгобоб.
Хурдан годли
Хутагаар дархалбаб.
Хуурай нарһан
Хурдан годлиёо
Нугылга нугылгаһаар
Нугытар матабаб.
Хурса үзүүртэй
Хурдан годлимни
Хуурай нарһаншье һаа,
Хухарангүй матарба.

Мэргэн годлиин
Мүрысөөн болобо.
Хамагһаа түрүүндэ
Харайжа ошобоб.
Годигор годлиёо
Гоёхоноор хиидхүүлбэб.
Бүхы сагаалсыень
Бүгэдыень тудабаб.
Түхэреэн дундань
«Түс» — гүүлэбэб.
Годигор годлишни
Гоёхон гэлсүүлбэб.
Шадажа харбаһандаа
Шан абабаб.
Аха нүхэдтөө
Альга ташуулбаб.
Ушаргүй шанга
«Ура» — хашхаруулбаб.

Шан абадаг
Шанга байһандаа
Халима хундага
Ханхинатар мүргүү...
Эди шэдиимни
Инмые мэдэгты!
Годигор годлиимни
Гоёхонние харагты!
Мартагдаһан годли...
Мана хахалжа,
Хии агаарта
Хиидэхые һонирхо...
Бүрхирһэн тэмээнэй
Бүхэн соо шэнгиб.
Тангарһан гахайн
Ташаан дээрэ мэтэб.

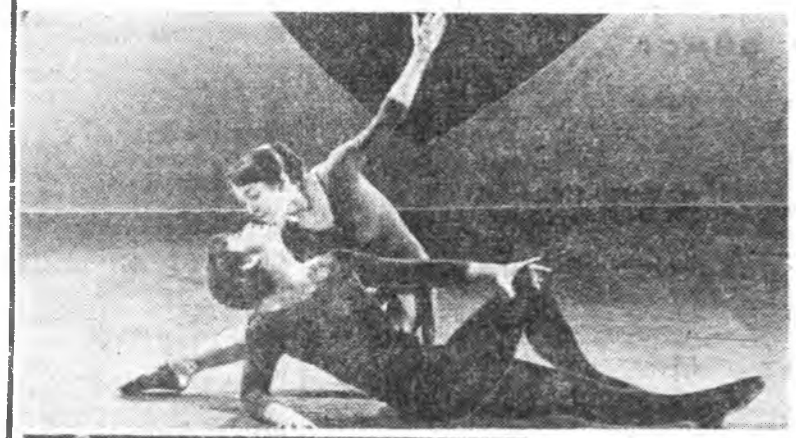

«Алма-Атын залуу балет» гэжэ ансамбль орон дотороо мэдээжэ болонхой. Тэрэнэй артистнар ехэнхи сагаа гастрольдо үнгэргэдэг юм. Зураг дээрэ: 1. А. Скрябинай «Три настроения» гэжэ балет. Баледэй солистнууд Надежда Пивницкая, Алекс Семьянов. 2. «Козы-Корпеш ба Баян-Сулу» гэжэ баледэй гол рольнуудые гүйсэдхэгшэд Н. Карбаинова, Б. Ишмухамбетов.

М-Б. БАТ...

САГААН ШУЛУУ...

Шэмэг үндэр Хан уулы...
Шэлэ доро тэниинһэн,
Налуу тэнигэр уһан Х...
Ногоон нутада нэмжы...
Эдир наһыем һа...
Эльгэн дээрээ сэ...
Хүлэгэй жолоо ба...
Холын замда хүр...
Түрэһэн тоонто нютаг...
Түрэл Сагаан-Шулуута...
Түмэн жэлдэ орьёлон...
Түүхын домог аршаан...
Алтан сүмбэр нара...
Арадайнгаа хэшэг...
ха...
Баяр жаргалай наа...
Бэлшээртынгээ хоймороо...
наяр...
Эрдэм соёлой үүдэ
Эдирхэн залуушуулда...
Хүхюун золтой урнхан...
Хүбүүд, басагадтаа бэ...
Эхэ, эсэгымни гул...
Элдин Сагаан-Шул...
Хүхэ тэнгэриин мүн...
Хүгжэн байхадаа
һай...

Цэдэн ГАЛСАНОВ

ТАБАН ЖЭЛЭЭРЭЭ МҮРЫСЫТ

(ДУУН)

Үндэрһөө табяатай Үдэ мүрэн
Үерлэн сэнхирлэн мэлмэржэл байн.
Үнэрхэн Буряадай малшад баран
Үдөөрөө, Хорёороо мүрысэжэл байн.
Мэлмэрыш, мэлмэрыш, Үдэ мүрэн!...
Мүрысыт, мүрысыт, малшад баран!
Тамирһаа эмээлтэй Сэлэнгэмнай
Талаараа, майлаараа эбхэржэл байн.
Тайбанхан Буряадай хүдэлмэришэд
Табанхан жэлээрээ мүрысэжэл байн.
Эбхэрыш, эбхэрыш, Сэлэнгэмнай!
Мүрысыт, мүрысыт, хүдэлмэришэд!
Байгалһаа жолоотой Ангар мүрэн
Баруунхан-хойшоо эршэдэжэл байн.
Баянхан Буряадай арад түмэн
Баяртай, омогтой мүрысэжэл байн.
Эршэдыш, эршэдыш, Ангар мүрэн!
Мүрысыт, мүрысыт, арад түмэн!

Онтохо...

ХӨӨРҮҮ БОРБИЛОО

Борбилоо шубуунай боро нэтэрүүе хүн бүхэн мэдэнэ ёһотой. Тэдээндэ орходоо арьягар томо гулабхаа шубуудай тоншохоёо байһан ороохо хушуун дорохоноһоонь буляажа абаад, тэрэнээ зуугаад, саашаа ниидэшэхэ. Үбэлэй янгинама хүйтэн жабар соошье борбилоонуудай хүлдэдэггүйнь гайхалтай. Үшөө гэрнүүдэй һарабша дээгүүр һуушанхай, шог-шог дуугаралдаха.

Энэ ушар хэзээ болоһон юм — бү мэдэе! Борбилоогой хэлэн дээрэ энэ онтохо дуулаа, шагнаа һэмди гээд удхалая.

...Нэгэ айлай газаа борбилоонууд олоороо сугларaaд, айрһанай үбдэл-сүбдэл түүжэ сүлөөгүй байба ха. Газар дээгүүр собсобхон һүрэлдэжэ, үнеэнэй һүнэй айрагай гашууе тамшаана.

Эгээл энэ үедэ хаанаһаашьеб нэгэ борбилоо ниидэжэ ерээд һуушаба. Ехэл мэгдэһэн, гайхаһан хэбэртэйгээр бэшэндээ хапдаба:

— Һүүе ,нүхэд! Битнай бузархан ехэ һонинтой ерэбэлби.

— Зай, зай! Бушуу түргэн хөөрыш, — гэлдэбэ бэшэдынь.

Хөөрөөншье эхилбэ даа:

— Үсэгэлдэр гээшэ гү, али уржадэр гү, мартаад байнаб. Хэрэг ажал ехэ болоод, хаанашье хүртэгдэнэгүй. Байзагты, байзагты, һананаб. Хүндын хүхэ жалгые хүндэлэн ниидэжэ ябатарни, шагшага хүйхэр угтажа ерэбэл даа.

— Шагныш, дуулыш, — гэжэ эбдүүсэбэ тэрэмни.

— Юун болооб? — гэбэб бинь. Шагшагын оло дахин шашахые шагнажа хашаршаһандаа, би балайшье тоожо үгэбэгүйб. Харин шагшагам һалаха һандаха юм бэшэ:

—Баярлыш гэнэб. Үнөөхи маниие барижа эдидэг «һэтэрхэй һүүлтэ», шуһан улаан нюдэтэ харсага дайсан үсэгэлдэр һалаа гэлсэнэ. Хүхэ сэнхир огторгойгоор дүүлидэг хурдан бушуу бүргэд шубуунтай бүтүү бүтүү мэеэрхэлдэжэ байһаар, тэрээндэ низа нюдаруулаа гэнэ. Баярлыш энээндэ!

Шагшага дэмы дэмы ондогонобо.

Нүхэр борбилоогойнгоо хөөрөөе шагнашаһан бэшэдынь хушуугаа ангайжархёод һуужа байбад. Зариманиинь этигэнэшье хэбэртэй, нүгөөдүүлынь оройдоо тооногүй.

— Худал бэшэ аал даа, — бэ нэгэниинь.

Үнөөхи хөөрүү борбилоо ... оруулнагүй. Хоорондоо ... шоод, согсогонохо гээшэнь ... гүй:

— Нээрээл даа, нээрээ! ... сага дайсангүй болоод амар... ди. Одоол битнай удамар... лохоб. Шагшага, шаазга... худа ураг болохобди.

Эгээл энэ үедэ һалхин ху... хара һүүдэр зуралзан ерэбэ... билоонууд гэрэй һарабша... гуур дары түргэн хоргодо... Үнөөхи хөөрүү борбилоо ... жо ядаһаар гансаараа үл...

...Уданшьегүй юумэнэй ... һан, аюулай холодоһон хойн... билоонууд һарабша дороһоо ... жа, айрһанай үбдэл-сүбдэл ... хэеэ ерэбэд. Тэндэнь ... хөөрүү борбилоонь үгы, хоёр ... бан үдэн лэ хэбтэбэ.

Д. ЦЫРЕНЖАПО...
Мухар-Шэбэр.

БАСНИ *Б. НАМСАРАИН*

ЭРХЭЛҺЭН МИИ

Эрхэлжэ багаһаа һураһан
Эрэ доргон Мии һуняажа,
Энэ тэрэ ноёдой доогуур
Эрхэлжэ шүргөөжэ ябагша һэн.
Дулаан унтарида унтаад,
Гэдэһэ садхалан байгша һэн.
Хуушан ноёхонойнь орондо
Шэнэ ноён томилогдобо:
Зөөлэхэн үһэтэй Туулай бэшэ,
Заряа ноён залараа ха.
Хуушаараа эрхэлжэ шүр...
Хайран арһаяа шулгалха...
*** * ***
Һуладаһан ноёдой зөөл...
Һуняажа хэбтэгшэдтэ
зорюула...

ХИЛЫН саанаһаа

РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

Хуулита эрилтэ

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай Республикын Саг зуурын революционно правительствын түрүүлэгшэ Хюинь Тан Фат Пренса Латина агентствын тусхай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, Вьетнамда эб найрамдал һэргээхэ замууд тухай тогтожо хэлээ.

Хюинь Тан Фат гэгшын ВИА агентствын корреспонденттэй хэһэн хөөрэлдөөн соо иигэжэ онсолон тэмдэглэгдэнэ. РЮВ-эй ВРП-гэй амгалан ёһоной үүсхэл соо табигдаһан доро дурсагдаһан хоёр асуудал эгээн шухаланъ болоно: 1. США-гай ба американ тала баридаг бусад хариин гүрэнүүдэй сэрэгүүдые Урда Вьетнамһаа хүсэдөөр гаргаха болзорые США-гай правительство тогтооxo ёһотой. 2. Дотоодынгоо хэрэгүүдые Урда Вьетнамай арадай өөһэдөө сүлөөтэйгөөр шиидхэхын тулада Сайгоной мүнөөнэй үһэрюу засагаархидые али болохоор дэмжэхэеэ США-гай правительство болихо ёһотой.

РЮВ-эй ВРП-гэй амгалан ёһоной үүсхэл яһала бэелүүлэгдэхээр, яһала тааруу. Тиимэһээ энэ үүсхэл бүхы дэлхэйн правительстванууд болон арадуудаар һайшаан дэмжэгдэнэ. Гэбэшье РЮВ-эй ВРП-гэй үүсхэлдэ харюу үгэхэһөө Никсоной правительство мүнөө хүрэтэр зайсаһан зангаараа Урда Вьетнамда, Камбоджодо, Лаосто сэрэгэй ябуулгануудые улам шангадхана, тиихэдээ Вьетнамай Демократическа Республикын хүн зон олонтой районуудые бомбодолго ба буудалгые үргэлжэлүүлһээр.

Сайгондохи туһамаршадай президентын һунгалтын болохоёо байһан тухай тогтоходоо, РЮВ-эй ВРП-гэй түрүүлэгшэ иигэжэ тэмдэглээ. Энэ «һунгалта» американ эзэрхэг түримхэйшүүлэй ба тэдэнэй туһамаршадай 300 мянга шахуу солдадуудай, туһамаршадай армиин ба полициин миллион шахуу солдадай шагааһан буунуудай аман доро үнгэрхэ байна. США-гай захиралтаар үнгэргэгдэхэеэ байһан «һунгалта» ёһотойл мэхэ гохо болоно; эдэ һунгалтанууд хуули бусын байхаһаа гадна, Урда Вьетнамай арадай бэеэ даанхай байдалай, сүлөө ба бүрин эрхын гол ёһонуудта тааралданагүй.

Американ империализмын дайн байлдаае үсэд нэтэрүүгээр үргэлжэлүүлжэ байһан сагта Урда Вьетнамай арад хүсэд илалта туйлатараа тэдэндэ бүри шанга сохилтонуудые үгэхөөр шууд шиидэнги байна гээд Хюинь Тан Фат мэдүүлээ.

Урда тээнь үзэгдөөгүй ехэ ургаса

ДЕЛИ. (ТАСС). 1970-1971 онуудай хүдөө ажахын жэлдэ Индиин полинууд дээрэһээ 107.810 мянган тонно орооһо таряанай ургаса хуряагдажа абтаа. Энэ хадаа 1969-1970 оной жэлэйхидэ орходоо һураггүй ехэ.

23.2 миллион тонно шэниисын ургаса хуряагдаа. Иигэжэ шэниисын ургаса хуряажа абалгаар 1973 ондо туйлагдахаар Индиин экономическа хүгжэлтын дүрбэдэхи табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээнэй шэнээн болоно.

Индиин правительствын дэргэдэхи информациин бюрогой бюллетень сэс дурдагдаһан мэдээнүүд Индиин хүдөө ажахые хүгжөөлгын амжалтанууд тухай гэршэлжэ үгэнэ.

Сэрэгэйхид гарзада ороогүй

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Хэдэн олон миллион американ ажалшадые бүһэеэ шангадхахыень баадхаһан, салин хүлһэ «нэмээхэгүй» тухай Р. Никсонэй правительствын шиидхэбэри США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ оройдоошье хамаадахагүй байна. Пентагоной түлөөлэгшэ Дж. Фридхейм иигэжэ мэдүүлээ. «Американ солдадууд болон офицернүүдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ гэжэ хараалагданхай. Энэ хадаа «салин нэмээхэгүй», гурба һарын үе соо болюулагдахагүй юм. «Салин нэмээжэ байха яһала ехэ эрхэ оборонын министртэ олгогдонхой» гээд Фридхейм хэлээ.

ХҮДЭЛМЭРИШЭДЭЙ ХАРЮУ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Орон дотор экономическа онсо байдалые президент Никсонэй соносхоошье һаань, хоёр шахуу һарын урда тээ эхилһэн забастовкоёо үргэлжэлүүлхээр шиидэнги байһан тухайгаа США-гай баруун эрьеын докёрнууд соносхоо. Харуулда зогсоһон Нью-Йоркын телефонно албанай хүдэлмэрилэгшэд, Огайо штадай автомобиль бүтээгшэд, Хьюстоной барилгашад, американ ажалшадай бусад отрядууд мүн лэ иимэ шиидхэбэри абанхай. Салин хүлһэ нэмээхэгүй тухай Никсонэй правительствын шиидхэбэриин удхые «Сагаан байшан маанад руу бомбо хаяба» гээд забастовконуудта хабаадагшад сэгнэнэ. «Забастовко хэгшэдэй уур сухалаа хүрэжэ байлгые ээзд баяшуултай хамтын договор шэнээр баталха тухай удаан сагай хэлсээ хэхэ зэргэтэй байһан бүхы орон доторой профсоюзуудай гэшүүд дэмжэлсэнэ» гээд «Крисчен Сайенс монитор» газетэ бэшэнэ. Салин хүлһые хинахаар правительствын хэһэн соносхолдо эсэргүү тэмсэл хэхээр профсоюзуудта нэгэдэһэн американ хүдэлмэришэд бэлэн байна гээд газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

Президент Никсонэй шэнэ экономическа программа ажалшадта эсэргүүгээр шэглүүлэгдэнхэй, «правительствын ба профсоюзуудта нэгэдэһэн хүдэлмэришэдэй хоорондоо ехэ зүрюу байһан тухай гэршэлнэ.

Правительствын экономическа онсо программые «ажалшадта эсэргүүгээр хэгдэһэн бүдүүлиг газаашалта болоно, энэ хадаа мүноо тон олон болоод байһан хүдэлмэригүйшүүлые үсөөрүүлхэгүй» гээд автомобильна ба авиационно промышленностиин хүдэлмэришэдэй нэгэдэмэл профсоюзай түрүүлэгшэ Л. Вудкок Бостондо болоһон пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэһэн байна. Тус программые ажалшадта эсэргүү хэһээлтын шанга хэмжээн болоно гээд нефтиин, химическэ ба атомна промышленностиин нэгэдэмэл профсоюзай түрүүлэгшэ А. Гроспирон нэрлэһэн байна.

АМЕРИКАН СОЛДАДУУД ЗОРГООРОО ААШАЛАЛДАНА

БОНН. (ТАСС). Баварска Бомберг городто тиимэ намдуу бэшэ. Тэндэ байрлаһан американ армиин частьнуудай солдадуудай хулиган ааша гаргалгаһаа энэ городой хүн зон дахяад хохидодог болонхой. Хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, гурбан американ солдат ресторануудай нэгые тонохо һэдэлгэ гаргаһан байна. Сэрэгэй хубсаһа үмдэһэн нүгөөдэ гурбан хулиганууд вокзалай байшангай ветринын шэлнүүдые тэһэ сохёо.

Эрлангендэ хоёр солдат таксиин жолоошондо добтолоод, тархииень шархатуулаа.

Ансбах городой засагаархид «городой түбэй хуби руу американ солдадуудые оруулхагүй» һанаашалга гаргажа байнхай гээд «Ди Тат» газетэ мэдээсэнэ.

«Гурим сахиха» зорилгоор городой үйлсэнүүдтэ Баруун Германиин полициинхидэй ба американ сэрэгэй полициин алба хэгшэдэй холимол харуул табигдана.

УЛАМ ОЛООРОО ЗУГАДАНА

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамда США-гай хэжэ байһан гэмтэ муухай дайн байлдаанай арадта харша байһыень Сайгоной туһамаршадай армиин солдадууд бүри олоороо мэдэрдэг болоод байнхай. Освобождени агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, оройдоол һүүлшын хоёр һарын турша соо Баруун Намбодохи энэ армиин зэргэһээ 600 гаран хүн зугадаа. Захиралтануудые дүүргэхэһээ элитээр арсадаг ушар олошорно. Июлиин арбан үдэрэй турша соо Камау ба Кантхо провинцинуудтахи туһамаршадай сэрэгүүдэй 20 постнуудта дайшалхы захиралтануудые дүүргэхэһээ солдадуудай арсаһан баримтанууд үзэгдэһэн байна. Туһамаршадай армиһаа улам олоороо зугадалга ба захиралта дүүргэхэһээ арсалга дайн байлдаас вьетнамайхидай хүсөөр хэхэ гэһэн американ политикын буруу һүрэһэнэй гэршэнүүдэй нэгэн болоно.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Зуутан солотонһоо жэшээ абагты» гэжэ түрүү бэшэг. КПСС-эй Буряадай обкомой пленум тухай информационно мэдээсэл. ТАСС-ай шүхала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Бултанай оролдолгоор» гэжэ Г.Про...вой корреспонденци. «Хонин... эрдэм ухаанай үндэһөөр ...» гэһэн Д. Ц. Дарижаповай ст...

Гурбадахи хуудаһанда: ... ондо 100 эхэ хонин бүр... 100, 100 гаран хурьга а... хонишодой список.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: ...тын үдэрэй заншалта хууд... материалнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

МОСКВА ХАРУУЛНА: 16.20 — «Последний табор» гэһэн уран һайханай фильм. 17.40 — орон доторхи һонин. 18.00 — «Объектив» гэһэн фото-зураг буулгахые хүсэгшэдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 18.30 — Эфир соо «Залуушуул» гэһэн дамжуулга.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА: 19.00 — эдиршүүлдэ зорюулагдаһан дамжуулга. 19.25 — «Не... гэһэн һүүлэй һонинoй прогр...

МОСКВА ХАРУУЛНА: 20.30 «Конец диалога» гэһэн те...зионно документальна ф... 21.20 — «Амитадай ажабай...» гэһэн дамжуулга. 22.30 — «... нэрнүүд тухай этюдүүд» ... уран һайханай фильм.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонуу...

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—54-5... приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря—66-7... отделы партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-3... 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35 советского строительства и быта — 69-5... культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, ин...формации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машин... бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Н-03598. Заказ № 1036